

Hoofstuk 2

Teologiese Perspektiewe

2.1. Gemeentebou

2.1.1 Bybelse Begrip

Besinning oor gemeentebou en nadenke oor 'n definisie van wat gemeentebou is en behoort te wees, moet vanuit die Woord van God begin. Die perspektief wat die Skrif gee sal uiteindelik bepaal, waartoe die gemeente opgebou moet word en wat die doel van 'n gemeente is en daarom behoort te wees.

2.1.1.1 Ou Testament

Die stam van die werkwoord בנה (*bana* – om te bou) kom ongeveer 390 keer in die Ou Testament voor (Goetzmann 1986:251). Van belang in terme van die gebruik van die woord בנה in die Ou Testament is:

- a. Dit dui, ook in samehang met ander begrippe, oorwegend op die subjek wat *bou, maak, oprig, tot stand bring, regmaak, om te skep* en selfs *om te plant* beteken.
- b. Die woord vind in die profetiese geskrifte van Jeremia en Sagaria 'n meer metaforiese toepassing. In dié verband hang *plant* en *bou* saam en vind dit terminologiese teenoorgesteldes in die begrippe van God se oordeel – *om af te breek* en *om uit te pluk*.
- c. God is altyd die subjek van die bouwerk. Niemand kan sonder sy hulp bou of opbou nie. Die Heilige Gees speel 'n belangrike rol in die bouproses.
- d. God bou deur die diens van mense.
- e. Die woord dra dikwels 'n toekomsgerigtheid met hom saam.
- f. Die woord word ook gekoppel aan 'n definitiewe Messiasverwachting (Jer. 31:31-34).

- g. Die woord is ook baie missionêr gerig – deel van God se opbouwerk is die inbouwerk van heidene in die volk van God

(Goetzmann 1986:251-252; Hendriks 1987:1-25; Nel 1994:2-4).

In wese verwys die boubegrip in die Ou Testament na daardie aktiwiteit waardeur die wêreld volgens die wil van God herstel of herskep word (Nel 1994:4). Die Ou Testament berei in 'n sekere opsig die pad voor vir die Nuwe Testamentiese gebruik van die beeld. In die Nuwe Testament funksioneer die boubeeld baie gereeld en kom dit veral in die volgende Skrifgedeeltes voor:

- 1 Korintiërs 3:9-17 – Die trinitariese aard van die bouwerk word hier beklemtoon. God is die bouer en Jesus Christus is die fondament, met die Heilige Gees midde inwonend in die gebou – die kerk en gelowiges individueel. Slegs onder die bewind van die Heerser (Die Vader) is die tempel, 'n tempel van God. En slegs onder die werking van die Heilige Gees groei die bouwerk na sy eskatologiese voltooiing.
- Efesiërs 2:19-22 – God in die trinitariese eenheid is die subjek van die bouwerk. God is die bouer en is direk betrokke by die groei van die gebou (sy kerk).
- Efesiërs 4:11-16 – God skenk die gawes vir die opbou van die gemeente. God rus gelowiges toe vir hul dienswerk wat hulle moet verrig tot opbou van die gemeente. Die naamwoord wat in vers 12 gebruik word (*katartismos*), dui op die bekwaammaking van die gelowiges vir hulle dienswerk.
- 1 Petrus 2:1-10 – Liefde en eensgesindheid is noodsaaklike vrugte van elkeen in wie die Gees woon. God is die Bouer, maar gelowiges moet as instrumente van die Bouer beskikbaar en bereidwillig wees.

Vanuit hierdie tekste kan die gevolgtrekking gemaak word, dat gemeentebou die opbou van die gemeente behels, met die drie-enige God as subjek en bouer, terwyl gelowiges medewerkers is.

2.1.1.2 Nuwe Testament

Die Nuwe Testament vind 'n ekwivalent vir בנה in die term *οικοδομειν* (*oikodomein*).

Wat die gebruik van die term in die Nuwe Testament betref, die volgende:

- a. Volgens Liddell & Scott (1968:1204); Louw & Nida (1989:519, 677) beteken die woord: *om te bou, om gebou te word, om in staat te stel*. In metaforiese betekenis: *Bou op, iets te vermeerder met inagneming van die proses daarby betrokke, om ander in staat te stel*.
- b. God is altyd die subjek van die bouwerk en gemeentebou is uitsluitlik die werk van God in Christus, deur die Heilige Gees.
- c. Jesus Christus is die hoeksteen en alles is deur Hom en vir Hom.
- d. Dit dui 'n sterk Messiaanse konsep aan – die Messias bou die nuwe tempel en die nuwe gemeenskap.
- e. Hier is ook sprake van 'n toekomsvervulling – die Messiasverwachting in Jesus Christus. (Hebr. 8:7-13; 10:11-18)
- f. Paulus is die Nuwe Testamentiese skrywer wat die begrip opbou die meeste gebruik. Paulus koppel *οικοδομειν* aan die groei en uitbreiding van die geloofsgemeenskap deur die Gees.
- g. Die woord dra 'n sterk missionêre perspektief. Dit gee uitdrukking aan: Die werk van God deur mense aan mense tot eer van God.
- h. Dit dui ook op die toerusting van gelowiges in die korporatiewe verband van die gemeente om die werk van God meer effektief te doen.
- i. Gemeentebou is 'n proses – dinamies en gekwalifiseerd.
- j. Gerig op die kwantitatiewe en kwalitatiewe opbou van 'n gemeente.
- k. Gaan oor die verheerliking van God.

(Goetzmann 1986:252-253; Hendriks 1987:22-23; Te Velde 1989:7ev; Nel 1994:4-5).

Bisschoff (1991:40) maak die volgende gevolgtrekking rondom die werkwoord *bou*: Gemeentebou behels die opbou van die gemeente met die drie-enige God as subjek en bouer, terwyl gelowiges medewerkers is. Gelowiges word vir hierdie medebouwerk deur die Heilige Gees toegerus met bepaalde gawes en leidende persone. Die uiteindelijke doel van God se bouwerk is die interne opbou van die geloof en die

eksterne uitbou van die geloofsgemeenskap, tot die eer van God. Hendriks (1987:1) sê, dat hierdie begrippe vanuit die Bybel, gemeentebou beskryf as 'n aksie of handeling wat betrekking het op die gemeente se funksionering. Gemeentebou is die handeling; die fokuspunt is nie die aksie of handeling nie, maar die gemeente wat moet wees soos God dit bedoel het en ook so moet funksioneer.

Die doel van die bouwerk is altyd tot eer van God. As koepeldoel kan dit met die volgende drie onderskeidings beskryf word (Nel 1986:52):

- a. Die bekendmaking van God – die drie-enige God moet as enigste ware God in die wêreld bekend word.
- b. Deur die gemeente as dinamiese getuie – om God so bekend te maak, moet die gemeente opgebou word tot 'n volwasse organisme ten einde 'n dinamiese getuie in die wêreld te wees. Om die gemeente as dissipelsgemeenskap tot getroue dissipelskap van Jesus Christus, die Here te begelei.
- c. Intensiewe en ekstensiewe doel – bewaar en vermeerder. Dit beteken die wen van mense vir Christus en dat hierdie mense opgebou en toegerus sal word.

2.1.2 'n Definisie

In die definiëring van gemeentebou, word die volgende definisies onder sig geneem. Die definisies word vanuit die Suid-Afrikaanse konteks beskou, aangesien gemeentebou hermeneuties in verhouding met die praktyk funksioneer en die definisies *sitz im leben* (Deist 1984:158) geformuleer is – vanuit 'n Suid-Afrikaanse kerklike opset. Hendriks (1992:26) sê dat gemeentebou wêreldwyd nog in sy kinderskoene staan, aangesien daar nog geweldig baie verskillende definisies en sieninge rondom die onderwerp is, sonder 'n duidelik afgebakende sistematiese benadering.

Nel (1986:3) gee 'n aanvanklike definisie van gemeentebou:

Gemeentebou is daardie bediening – **naas en met integrering** van alle ander gestaltes van die bediening soos die prediking, lering, pastorale sorg, evangelisasie, sending ens. – waar:

- a. God drie-enig deur sy Woord en die ampte sy gemeente oplei om
- b. sy wese en doel te verstaan;
- c. gemotiveerd self (as gemeente) sy funksionering te evalueer en doelwitte vir sy opbou (intensief en ekstensief) te formuleer en op beplande wyse te bereik;
- d. soos nodig op 'n voortgaande basis strukture van gemeentelike lewe te ontwikkel wat die heilshandeling van God-drie-enig in kerk en wêreld dien.

Bisschoff (1991:40-41) gee sy definisie van gemeentebou: Gemeentebou is die toegespitste aktiwiteit naas en saam met die ander fasette van die geesteswerkzaamhede waardeur die gemeente begelei word om:

- a. Al meer te verstaan wat hy moet wees volgens die Woord.
- b. Om self mee te werk aan die bereiking van die Bybelse ideaal deur doelgerigte ingryping in die huidige stand van sake.

Hendriks (1992:85) verreken gemeentebou as volg:

- a. Dit is gefundeer in die uitverkiesende genade van die Almagtige God wat Hom heilshistories-verbondsmatig aan die mens openbaar.
- b. Dit is gebaseer op kruisversoening en opstandingsoorwinning van Jesus Christus wat as Hoof van die kerk, sy kerk regeer.
- c. Dit is handelend aanwesig deur die lewegewende, kragdadige werking van die Heilige Gees.
- d. Die drie-enige God bou sy gemeente deur die dienswerk van gelowiges, wat Hy met gawes vir hierdie werk toerus. Die leidinggewende bedienings speel hierin 'n grondliggende rol.

- e. Die dienswerk van gelowiges geskied in die konteks van liefde, *koinonia*, gehoorsaamheid, kennis, vrede, orde, vreugde, gebed, getuienis, onderrig, die erediens, geregtigheid, dae van barmhartigheid en die voortgaande proses van stryd.

Smit (1997:7) veronderstel die volgende definisie:

- a. Die aard en wese van die kerk is onlosmaaklik verbonde aan die Woord van God. Die Bybel dien as primêre openbaringsbron, waarvolgens gemeentes as dinamiese geloofsgemeenskappe funksioneer.
- b. Die bestaansdoel en wese van 'n gemeente aktualiseer alleen binne 'n bepaalde gemeenskap, wanneer dit deur doelgerigte en beplande bediening begelei word.

Nel (1994:14, 216) maak sy aanvanklike definisie (1986) meer vaartbelyn en dinamies. Gemeentebou is die bediening waarbinne die gemeente opgelei en begelei word om:

- a. Sy eie wese en bestaansdoel te verstaan.
- b. Self, as gemotiveerde gemeente, hul eie funksionering te evalueer, doelwitte vir 'n doelgerigte funksievervulling te formuleer en op beplande wyse te bereik.
- c. Self, soos nodig, op 'n voortgaande basis, strukture wat die heilshandeling van die drie-enige God in kerk en wêreld dien, vir die gemeentelike funksionering te ontwikkel.

Vanuit hierdie definisies kan die volgende interpretasies of poging tot 'n eie definisie aangaande gemeentebou gemaak word:

- a. Die gemeente vind sy bestaansdoel in die wil van God drie-enig. Gemeentebou kan nie buite die openbaring van God, soos dit in die Skrif gefundeer word, bestaan nie.
- b. Die gemeente moet sy bestaansdoel begryp, maar derhalwe ook besef dat hierdie doel alleenlik kan bestaan in lyn met God se die doel vir die gemeente.

- c. Die gemeente gedurig sy eie funksieervulling ten opsigte van sy bestaansdoel sal evalueer en dienooreenkomstig doelwitte sal formuleer ter vervulling van sy bestaansdoel.
- d. Die gemeente voortdurend strukture en bedieninge doelgerig sal koördineer, begelei, integreer en ontwikkel in diens van God, mekaar en die wêreld.

Vir die doeleindes van hierdie studie, sal daar hoofsaaklik op die definisie van Nel (1994:14) gekonsentreer word. Hierdie definisie is *continuare* in sy wese, wat 'n proses veronderstel, wat nooit afgehandel word nie. Dit bring gevolglik voortdurend 'n spanningsveld tussen die *teorie* en *praxis* na vore.

2.2. Ekklesiologie

2.2.1 Skryfwyse en Begripsverklaring

Ekklesiologie is afgelei van die Griekse woord *Ekklesia*, wat met kerk of gemeente vertaal word. In die Afrikaanse skryfgebruik, word die woord gemeente gebruik om die plaaslike gemeente aan te dui. Die woord kerk (met 'n kleinletter), word gebruik om die kerk in die algemeen aan te dui. Terselfdertyd kan dit ook – binne konteks – die gemeente beskryf, maar ook 'n gebou waarin Christene godsdiens beoefen. Terwyl Kerk (met 'n hoofletter), 'n spesifieke denominasie aandui (sien Müller 2003:89, 329).

Die begrip gemeente word verder in teologiese terme verklaar as: 'n Gemeenskap van gelowiges wat selfstandig georganiseer is en deur die eenheid in geloof en belydenis saam met al die ander gemeentes die Kerk is; die wyse waarop die Kerk op 'n bepaalde plek bestaan.

Die begrip Kerk is: 'n Gemeenskap van gelowiges wat God deur sy versoening in Christus tot stand bring en in stand hou, deurdat Hy mense in Christus in genade uitkies en deur die werk van die Heilige Gees saambring om deur die Woord en sakramente 'n heilige volk (1 Petrus 2:9) te wees en dienswerk in die wêreld te verrig (Kommissie van AKV 2006:1).

2.2.2 Ekklesiologie en Gemeentebou

Volgens Getz (1988:29) kan 'n gemeente nie sonder 'n ordentlik geformuleerde ekklesiologie, volgens Bybelse beginsels funksioneer nie. Volgens Heyns en Jonker (1977:286) bestudeer ekklesiologie die kerk as voorwerp. Ekklesiologie, as die vakdissipline binne die teologie, kan gedefinieer word as: dit wat handel oor die kerk, sy wese, geskiedenis en ordeprosedure (Hendriks 1992:278). Ekklesiologie kan dus vanuit verskeie invalshoeke benader word: dogmaties, kerkregtelik, histories en empiries. Derhalwe is ekklesiologie nie 'n term wat slegs deur een vakdissipline toegeëien kan word nie, maar is eerder 'n sambreelterm vir die verskeidenheid wyses waarop die kerk as objek van studie benader word. Die ekklesiologie van een vakdissipline sluit ook nie die ekklesiologie van 'n ander uit nie, maar moet die ander insluit en volkome verreken (Smit: 1997:35). In die woorde van Pieterse (1991:37) beteken dit prakties:

- a. Die ekklesiologie vanuit die prakties-teologiese perspektief sal besin oor die ontmoetingsgebeure van God se koms na die mens in die Woord, omdat die dogmatiek die hoe en die waar van die ontmoeting uitgelig het.
- b. Die ekklesiologie vanuit die prakties-teologiese perspektief sal nadink oor die heilsbemiddeling, omdat die dogmatiek besin het oor die heil.
- c. Eers as die dogmatiek besin het oor die evangelie, sal die praktiese teologie besin oor die kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie, sonder dat die een die ander oorneem en sonder dat die een deur die ander toegepas word.

Wanneer daar vervolgens gevra word na 'n ekklesiologie vir praktiese teologie, tree die siening van Bisschoff sterk na vore:

- a. Dit help die formulering en toetsing van teorieë vir gemeentewees en gemeentefunksionering op die terrein van die gemeentebou.
- b. Dit gee 'n duidelike uitsig op die gemeente, naamlik wat die doel van die gemeente is vanuit sy wese.

- c. In die dogmatiek word gepraat in breë terme oor die kerk. Die praktiese teologie praat in spesifieke terme oor die gemeente, naamlik die plaaslike gemeente in 'n spesifieke konteks.
- d. Dit is noodsaaklik om die ideaal vir 'n gemeente uit te spel in terme van 'n bedieningsfilosofie. Op die manier is die ekklesiologie gemeentegerig en nie kerkgerig nie.
- e. Gemeentebou is gemeentegerig: 'n spesifieke gemeente is in die oog en dit roep na gemeentebeskrywing en gemeentenadenke binne die veld waarin gemeentebou hoort, naamlik praktiese teologie.

(vgl. Bisschoff 1991:62).

Die ekklesiologie van gemeentebou, as deelvak van die praktiese teologie, is verweef en word gedra deur die ekklesiologie vanuit 'n prakties-teologiese perspektief. “Die ekklesiologie waarbinne gemeentebou funksioneer, moet vanuit 'n prakties-teologiese toespitsing geformuleer word” (Bisschoff 1991:58). Dit gaan in die ekklesiologie vanuit 'n gemeentebou-perspektief ten diepste om die bestudering van God se openbaring, maar dan die openbaring soos dit die kerk as gemeenskap van gelowiges tot effek gehad het en nog steeds het. Dié ekklesiologie ontwikkel nie 'n leer aangaande die kerk nie – dit word deur die dogmatiek oorgeneem as voorveronderstelling – maar bestudeer die empiriese kerk binne sy ekologiese omgewing. Die ekklesiologie, vanuit 'n gemeentebou-perspektief, is sowel deskriptief van aard as normerend vir wat die kerk is en wat die vrug van die kerklike verkondiging en handeling in die wêreld behoort te wees (vgl. Heyns en Jonker 1977:286-287). Goedhart (1984:10) sê dat gemeentebou die gemeente sistematies wil help om werklik gemeente van Jesus Christus in hierdie tyd te word en dat hierdie opbouwerk in die praktiese teologie soms *praktische ecclesiologie* genoem word.

Moltmann (1977:66) stel dit onomwonde dat die ekklesiologie van enige dissipline, alleenlik bedink en gevorm kan word, vanuit die Christologie. “The doctrine of the church, therefore, where it concerns the foundation of the church and the conditions in which it exists, is indissolubly connected with the doctrine of Jesus, the Christ of God. The name the church gives itself – the church of Jesus Christ – requires us to see Christ as the subject of his church and to bring the church's life into alignment with him”. Bijlsma (1981:25) sluit hierby aan en sê dat die gesig van die kerk alleenlik

deur die evangelie van Jesus Christus bepaal mag word wanneer daar oor die kerk en die formulering van 'n ekklesiologie gepraat word, wat as grondslag van die gemeentebou-teorie dien. Daarom pleit hy vir die moed om die evangelie in elke situasie te laat geld. Ook Van der Merwe (1999:19-21) akklameer hierdie standpunt, dat die Skrif die enigste norm vir die ontwerp van 'n ekklesiologie vir gemeentebou is. Hy benader die ekklesiologie vir gemeentebou vanuit die Bybelse metafore oor gemeente-wees (liggaam-van-Christus, herder-kudde, gebou van God, wingerdstok en lote, familie, arbeiders in die wingerd, sout, suurdeeg, lamp en talle ander). Hy pleit egter dat Bybelse metafore nie eensydig verhef moet word nie, maar komplementêr tot mekaar gebruik moet word. “Elkeen van hierdie metafore – met die gebruikmaking van 'n bepaalde, bekende beeld – het ten doel om 'n belangrike faset van kerkwees te belig. In 'n ekklesiologiese perspektief, vanuit die funksionering van die kerk sal daar dus gepoog word om al die fasette, wat deur die verskillende metafore aangedui word, te inkorporeer” (Van der Merwe 1999:21).

Smit (1997:37-39) noem dat daar tussen twee benaderings onderskei kan word in die vestiging van die ekklesiologie vir gemeentebou. 'n Beduidende groep praktiese teoloë verkies om hulle verstaan van die kerk te baseer op 'n gekose Bybelse metafoer. Hierdie metafoer word tot 'n bedieningsmodel geoperasionaliseer en dan prakties toegepas. Die benadering kan uit 'n empiriese uitgangspunt verstaan word: die gekose model is funksioneel ten beste diensbaar aan die behoeftes van die gemeente, om die bedieningsfokus en plaaslike strukture van die gemeente te orden. 'n Ewe beduidende groep praktiese teoloë verkies eerder om uit te gaan van die funksies en eienskappe van die kerk vir die praktiese verstaan van kerkwees. Dit word omskep tot 'n ekklesiologiese teorie. Hierdie benadering kan op sy beurt vanuit 'n normatiewe uitgangspunt verstaan word. Burger (1991:18) som die gedagte in sake hierdie standpunt mooi op: “Die oogmerk van hierdie boek is... om die werking of funksionering van 'n gemeente of geloofsgemeenskap te probeer verstaan en 'n voorlopige teorie op die tafel te plaas.” Die benaderings sluit mekaar nie wedersyds uit nie, maar funksioneer ten opsigte van mekaar. Die normatiewe benadering kom veral aan die orde in die vraag na die legitimiteit van die gemeente. Die empiriese benadering kom aan die orde in die vraag na die effektiwiteit van die gemeente. Die probleem wat Hendriks (1992:26) met hierdie benaderings het, is die feit dat navorsers hulle nie met die sisteem – gemeente-as-geheel – besig hou nie, maar met

een of enkele aspekte daarvan. So gebeur dit dat een praktiese teoloog hoofsaaklik met die vraag na die doel, wese en identiteit van die gemeente bemoeid is, terwyl 'n ander met strukture en prosesse besig is. Dit lei tot ongeldige kontrasterings en uiterstes in die besinning oor die gemeente.

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die ekklesiologie, wanneer dit in gemeentebou teorievormend aangewend word, diensbaar moet wees aan die korrekte verstaan van die kerk – vanuit die Skrif as enigste norm – maar ook aanpasbaar genoeg vir die ontwikkeling van korrekte teorieë oor die funksionering van die kerk. Dit gaan daaroor dat die *praxis* van 'n gemeente onderwerp moet word aan 'n *teorie* oor die funksionering van die hele gemeente. Spesifiek ten opsigte van wat 'n gemeente veronderstel is om te doen; hoe 'n gemeente behoort te funksioneer en homself daarin verstaan en wat die rol en funksie van die gemeentelede en ampsdraers behoort te wees. 'n Gemeentebou-teorie moet die onderskeie aspekte in 'n kreatiewe en gefundeerde sintese integreer en hierin dien die dogmatologiese perspektief op die ekklesiologie as konfessioneel-teologiese kontrolemeganisme. Om derhalwe tot 'n begrip van die ekklesiologie van gemeentebou te kom, is dit vervolgens nodig om na die wese, doel en die funksionering van gemeente-wees te kyk.

2.3. Die Wese en Doel van 'n Gemeente

Die wese en doel word onderskei van die taak of funksie van die gemeente. Die wese en doel bepaal die funksie en uiteindelik die strukture waarbinne hierdie funksie vervul word. Die funksie is 'n uitvoering van die wese en die doel. Hoe die wese en doel verstaan word, sal bepaal hoe die funksie en die bedieningstrukture lyk. In die funksievervulling, word die wese en doel van 'n gemeente sigbaar. Hier is dit egter van belang om te meld, dat die doel van die gemeente uit die wese van die gemeente afgelei word. Die identiteit van die kerk in die lig van die Skrif gee insig in die taak van die kerk. In die kerk is dit dus waar, dat insig in die identiteit tot die verstaan van haar bestaansdoel of missie lei. Dit gaan in gemeentebou allereers om doelgerigte begeleiding van die gemeente tot insig in haar identiteit. Dit sou identiteitsvinding genoem kon word. Hieruit vloei dan die formulering van die identiteit en missie van 'n bepaalde gemeente op 'n bepaalde plek, konkrete situasie en tyd in die geskiedenis

(vgl. Nel 1994:22). Die gemeente bestaan ter wille van die Een wat dit tot stand gebring het (Nel 1986:9; Nel 1994:22). Ons is, omdat God is. Ons kan gemeente wees (wese), omdat God is. (Ex. 3:14) Derhalwe het ons net een doel op aarde en dit is om God – wat is – te verheerlik, omdat ons mag wees. Was dit nie vir God nie, was ons nie (vgl. Heitink 1999:262). “*Buite* die verhouding met God om, bestaan die kerk nie, maar eers *in* hierdie verhouding word die kerk tot aansyn geroep” (Heyns 1978:363).

Heyns (1978:226-228) gaan verder en belig hierdie verhouding vanuit die verbond. “Elke besinning oor die kerk sonder die verbond, die kerk tot ’n inhoudlose historiese gestalte degradeer. Die passiewe mens in die uitverkiesing, word die aktiewe mens in die verbond, en die georganiseerde mens in die kerk” (:226). “Dit beteken, dat die boodskap van die kerk niks anders is as die boodskap van die verbond nie” (:227). Gibbs (1990:33) akklameer: “This covenant relationship also serves as a constant reminder to the Church that she herself is subject to him. She has no monopoly on God, and she has no magical power with which to manipulate him. Her task is to bear faithful witness to a covenant relationship which she has neither earned nor deserved. Her witness is at best partial and approximate. In drawing people to herself she points beyond herself to a covenant-keeping God who grieves over, struggles with and yet delights in his people.” Heitink op die voetspore van Berkhof redeneer dat die verbond die belangrikste bron vir die verstaan en bestaan van die praktiese teologie is. “I chose the covenant as my key concept in the pastoral theology I proposed” (Heitink 1999:199).

Hendriks (1987:10): “God bou sy volk omdat Hy hulle met ’n ewige liefde liefhet. God se liefde dra sy verbondsgenade. Dit is ’n liefde waar God Homself gee selfs al verdien sy volk niks.” Omdat God ons geskape het, omdat Hy ons eerste lief gehad het, omdat God ons terug geneem het na die sondeval, omdat God aan die kruis vir ons gesterf het, omdat God die dood oorwin het, kan die verbondsmens nie anders as om gedring te word om met lof, blydskap en dankbaarheid dit vir die wêreld op ’n verantwoordelike manier te gaan wys en vertel nie. Berkhof (1979:4) verstaan dit so: “Divine salvation and earthly reality are complementary concepts; it is only in relation to each other that they can become visible.”

Dit bring ons terug by die wese van die mens, kerk en gemeente, waaruit die doel van ons bestaan, verstaan word. God is, daarom is ons. God doen, daarom doen ons. God is liefde, daarom is ons liefde. Die doel van ons bestaan, is God. Alles gaan net oor God. König (1972: 92-98) in Nel (1994:23) sê dat die kerk en elke plaaslike gemeente binne die kerk as nuwe en eiesoortige eiendomsvolk – *verbondsvolk* (kursivering JT) van God, moet God s'n wees en só leef dat die bestaan (die wees) van die kerk eer bring aan God die Vader, Seun en Heilige Gees. Gemeentebou het ten diepste hiermee te doen: om die gemeente te begelei om só te wees en só te leef dat die Naam van God verheerlik word. Vader, Seun en Heilige Gees (die drie-enige Skepper van die Kerk) deur die bestaan en lewe van die gemeente eervol bekend, as die enigste ware God in hemel en op aarde. In hierdie verbondsverhouding, in navolging van Christus, uit dankbaarheid vir die verlossing uit genade alleen, is die gemeente 'n teken van die Koninkryk: 'n Ryk waar geregtigheid en vrede mekaar onder die koepel van die Koning se genade in Christus ontmoet. Die navolging van Christus, die Hoof van die gemeente, is noodsaaklik vir die verstaan van kerkwees in die perspektief van die Koninkryk. Juis hierdie *indikatief (gegewendheid)* maak gemeentebou as *imperatief (God se opdrag)* sinvol (Nel 1994:19). Die bestaansdoel van die kerk en elke plaaslike gemeente kan nie anders verduidelik word nie. Omdat Christus die groot Apostel is, is die gemeente gestuurdes, omdat Christus die Hoëpriester is, is die gemeente offervaardig, omdat Christus die Denaar is, is die gemeente dienend (:24). Om 'n teken van hierdie liefdevolle Koninkryk te wees is die alles omvattende bestaansdoel van 'n gemeente. Die gemeente is gemeente in perspektief van die Koninkryk – anders is dit geen gemeente nie (:25).

Dit vergroot egter die taak van die kerk om 'n teken van die Koninkryk te wees. As teken van die Koninkryk is die kerk gerig op die verandering van die wêreld. Die kerk se bestaansdoel is om mense te help om die Koningskap van God te erken, die gawe van die Seun te aanvaar en onder leiding van die Heilige Gees God te dien uit dankbaarheid (:23). Die gemeente moet ook gedurig hieraan herinner word, dat die gemeente ter wille van die Koninkryk bestaan. “Die kerk is nooit 'n doel in sigself nie, dit is nie die laaste toevlugsoorde vir sielsaliges op 'n eiland nie; dit is nie die ghetto vir enkele armoediges van gees nie, maar 'n uitstralende, atomiese kern wat op 'n dinamiese en energieke wyse die omgewing verander (Louw 1980:151).

Moltmann (1977:68) stel dit, dat die vraag na die wese en doel van die kerk en gemeente nie maklik is om te beantwoord nie en dat dit in die verloop van die geskiedenis al op vele en verskillende wyses beantwoord is (sien ook Nel 1994:22). Moltmann (1977:68) is egter van mening, dat dit nêrens beter beantwoord word, as deur die *Heidelbergse Kategismus* Sondag 21 vraag 54 nie. Die vraag is: Wat glo jy van die kerk? Die antwoord: “Dat die Seun van God uit die hele menslike geslag vir Hom ’n gemeente wat tot die ewige lewe verkies is, deur sy Gees en Woord in die eenheid van die ware geloof van die begin van die wêreld af tot die einde toe vergader, beskerm en onderhou” (Oberholzer 1986:79). Hieruit kan afgelei word, dat die kerk sy wese vind in Christus. Omdat Christus is, is ons. Hy het die kerk byeengeroep en versamel en derhalwe kan ons wees, omdat God in Christus dit gewil het. Hy gebruik vervolgens sy Gees en sy Woord om hierdie weselike te onderhou en uit te bou (vgl. Smit 1997:52). Barnard (1988:199): “Dat die Seun van God uit die hele menslike geslag vir Hom 'n gemeente wat tot die ewige lewe verkies is, deur sy Gees en Woord in die eenheid van ware geloof van die begin van die wêreld af tot aan die einde vergader, beskerm en onderhou.” Drie gedagtes kom na vore in verhouding met die kerk: Jesus Christus, Gees en Woord.

2.3.1 Jesus Christus

Jesus Christus is die doel van die kerk. As ons in navolging van Christus, doen wat Christus gedoen het, sal ons die doel van die kerk verstaan. “The body of Christ only exists to carry out the continuing mission of Jesus” (Richards & Hoeldtke 1980:60). Die navolging van Christus, die Hoof van die gemeente, is noodsaaklik vir die verstaan van kerkwees. Die bestaansdoel van die kerk en elke plaaslike gemeente kan nie anders verduidelik word nie. Dit is belangrik vir die verstaan van die wese en doel van ’n gemeente, aangesien die identiteit van ’n gemeente bepaal word deur die Here Jesus Christus. Soos Noordegraaf (1990:128) dit stel: “De christologie bepaalt de ecclesiology. Jezus Christus is Hoofd en Heer van zijn gemeente, die zijn lichaam is, geroepen tot gemeenskap met Hem en met elkander. Jürgen Moltmann (1977:66) druk dit veel sterker uit: “Without Christ, no church! There is only a church if and as long as Jesus of Nazareth is believed and acknowledged as Christ of God. But the

sentence also raises the question of the reciprocal relationship between knowledge of Christ and acknowledgement of the church. The way one thinks about Christ is also the way one thinks about the church. What one believes about him and expects from him also gives interest in the church its stamp.”

Samevattend kan dus gesê word, dat aangesien die Christologie die ekklesiologie bepaal en vorm, sal ons, wanneer ons doen wat Christus gedoen het, wees wat die kerk veronderstel is om te wees. “Thus ecclesiology can only be developed from christology, as its consequence and in correspondence with it” (Moltmann 1977:66). Daarin lê die kern van kerkwees. Om kerkwees en doelvervulling te verstaan, moet ons Christus navolg in afhanklikheid, gehoorsaamheid, liefde, geloof, lojaliteit en vreugde.

2.3.2 Die Heilige Gees

Alles in die skepping is geskep om God te verheerlik en heen te wys na God in Jesus Christus. Christus is die middelpunt en alles is gemaak om die liefdesuitdrukking van God – naamlik Christus – te verheerlik, op te fokus en daaraan te herinner. Dit sluit die Heilige Gees in. Die Gees in sy verhouding met die kerk gaan van God die Vader en Jesus Christus uit om die kerk tot begrip van sy bestaansdoel in Christus te bring. Heyns (1987:300) sê: “Deur die arbeid van die Gees aan en in die kerk, word die kerk tot volle identiteit gelei. ...Hierdie onderhouding en werk deur die Heilige Gees is nie net bloot ’n bewaring van die bestaande nie, maar ’n proses van voortdurende veranderinge en voortgaande ontwikkeling gerig op ’n doel” (Heyns 1987:297). Daardie doel is Christus. Die kerk soek nie na Christus nie, Christus soek die kerk en deur die werking van die Heilige Gees word die kerk voorberei om ontvanklik te wees vir haar verstaan van haar wesensdoel in Christus. Derhalwe kan daar nooit in gemeentebou vanuit die kerk gedink word in haar verstaan van haar lewensdoel nie, maar altyd en slegs vanuit Jesus Christus.

2.3.3 Die Woord

Die Woord van God, is presies wat dit sê, God se gesprek met die mens en dan in die besonder met die kerk en die gemeente om die kerk tot die verstaan te bring van haar wesensdoel en waarom dit geskep is: tot eer van God. Die Woord se primêre taak is nie om modelle en resepte te bied nie, maar om die kerk te bring tot die verstaan van haar roeping. Die Skrif bied nie kerklike struktuurmodelle nie, maar wel insig in die roeping, wese en karakter van die kerk (vgl. Smuts 1995:73). Derhalwe is daar nie een model, wat beter is as die ander nie, nog minder is daar *dié beste* model. Elkeen is 'n unieke uitdrukking van die verstaan van God se liefde en genade en hoe die kerk probeer het om dit tot verstaan vir hulleself, mekaar en die wêreld om hulle te bring. “As ons uit die lesse van die geskiedenis wil leer, moet ons nie weer in dieselfde slagat trap om in 'n nuwe eensydigheid te verval nie. Bybelse metafore is komplementêr tot mekaar en moenie op grond van 'n sekere gegewe konteks van die kerk teen mekaar afgespeel word nie” (Dreyer 1995:799). Ook Te Velde (1992:84): “Uit de boeken van het Nieuwe Testament, zegt men, rijst voor ons beslist geen uniform beeld op van de vroeg-christelijke gemeente en haar organisatie-vormen. Integendeel, je komt er geheel verschillende organisatie-patronen tegen.” God se doel is om die kerk tot die verstaan van haar wese te bring: **“God is liefde!”** (Joh. 3:16). Dit is die basisteorie van alles in die kerk. God roep die kerk op om dit te verstaan en dit ook vir die wêreld in woord en daad te vertel. Hoe die kerk dit doen, laat God aan die kerk binne sy eie kultuur, tyd en plek oor. God het wel vir ons riglyne nagelaat in die vroeë kerk en hoe hulle gedink, gewerk en beplan het, maar dit is net riglyne. Uiteindelik gee God aan die mens die vryheid, om binne sy eie konteks, God te eer en te dien en dit aan ander oor te dra. Dit is om binne die spanningsveld van die *teorie* en die *praxis* 'n eie bedieningspraktyk te bemiddel. Te Velde (1992:86-87): “In de Heilige Schrift ontvangen we geen kant en klaar concept voor hoe we in de gemeente moeten werken. Dat is niet de manier, waarop de Here Zich aan ons bekend maakt en met ons omgaat! ...Wanneer de Geest van God met het Woord in ons werkt en wij Hem goed hebben leren kennen, komt er bij ons een waardevolle ‘sensus pro loco et tempore’, een gevoel voor plaats en tijd. Dat wil zeggen, dat we door zulke fijngevoeligheid gaan zien, hoe we in een bepaalde plaats en situatie en in een bepaalde tijd de dingen het beste kunnen doen.”

Saamgevat word enkele opmerkings oor die gemeente se doel en wese gemaak:

- a. Die gemeente bestaan om God te eer en te aanbid.
- b. Christus is die hoof van die gemeente. Hy is die basis van alles. Hierdie verhouding met sy gemeente is egter 'n gekwalifiseerde verhouding: eers Christus en dan die gemeenskap met mekaar.
- c. Die Woord van God is die grondslag van ons lewe. Dit bring en lei ons tot die doel van ons bestaan.
- d. Die Heilige Gees gee insig, onderrig en bring ons tot strewe na die bestaansdoel.
- e. Die wese en funksie van die kerk, word deur God in sy Woord bepaal. Ons glo dat die wese van die Kerk, as gemeenskap van gelowiges, asook die funksie van die kerk, as aanbiddings-, uitreikings- en diensgemeenskap, daadwerklik uitgeleef moet word.

2.4. Die Funksie van die Gemeente

Naas die wese van die kerk of gemeente, wat sy wese in Christus vind as gemeenskap van gelowiges, moet die funksie van die gemeente ook uitgespel word. Die funksie van die gemeente hang van die verstaan van sy wese af. Christus is die wese van die gemeente en derhalwe moet die gemeente funksioneer soos Christus gefunksioneer het. Die funksie is die uitvoering van die wese (vgl. Nel 1994:15). Oor die wese en doel, wat in 'n bepaalde funksionele uitvloeï, word die volgende rigtinggewende opmerkings gemaak:

- i. Van der Westhuizen (1990:543) maak die volgende stelling: “Die wese van die kerk van die Here is die Heer van die kerk. Die kerk is die aardse liggaam van Jesus Christus, wat sy hemelse Hoof is. Die kerk is Christelike kerk of dit is nie kerk nie. Omdat Christus die wese van die kerk is, is die wesenskarakter van die kerk tweeledig: Dissipelmatig en Missionêr.”
- ii. Callahan (1995:1) het presies dieselfde siening as hy die basis van kerkwees bespreek: “As we search for meaning beyond the glitter and glitz and the flimsies of life, God, with amazing compassion and infinite wisdom, gives us

this marvelous purpose – to *serve*, to *reach out*, to *share* life with others and help them fulfil their destiny in God” (kursivering JT).

In hierdie twee begrippe word die wesenskarakter van Christus saamgevat en word dit die funksie van die kerk om binne die kader van hierdie begrippe te funksioneer. Die bediening van die Woord aan mense deur mense, moet met goeie woorde en goeie daade bedien word, net soos Jesus Christus. Hierdie begrippe sal onder *missio Dei* en **dissipelskap** beredeneer en beskryf word in hierdie studie. Hierdie begrippe is ook baie belangrik vir die onderbou van die studie, aangesien dit absoluut essensieel in die verstaan en die oprigting van kerkgeboue is.

2.4.1 *Missio Dei*

2.4.1.1 Gee Identiteit

Christus het dit die kerk opgelê om die objek van sy liefde, die wêreld, van Hom te leer, hulle te versorg, te versterk en hoop te bring. Kerklike identiteit kan en mag dus nooit los gedink word van hierdie missionêre roeping nie. “In mission we find purpose” (Callahan 1995:144). Guder (1998:11-12) sê, dat die *missio Dei* – die sending van God – dié belangrikste en ook die mees sentrale tema van die Bybel is, waarin die doel van God se handeling in die menslike geskiedenis beskryf word en waarin die kerk sy identiteit vind. Die Kerk is God se geskenk aan die wêreld om van die wêreld te maak, wat dit in Christus is: die volk van God. “God wills, therefore, to bring everything under the authority of Christ, that all things might be united and restored in him. To accomplish his great plan, God has chosen his church to be his agent” (Watson 1981:37). In hierdie bestaansdoel is God nie die objek en die kerk die subjek nie. God is die spreker en die opdraggewer. Die kerk is die posbode en die wêreld is die adres (vgl. Peterson 1997:27). Wanneer ’n kerklike gemeenskap dus nie in die missionêre uitmond nie, is dit nie kerk nie. Gelowiges, as gemeenskap, vind hulle bestaansdoel juis in die *missio Dei*. “The *missio Dei* is a movement from God in which the church has its origin and arrives at its own movement, but goes beyond the church, finding its goal in the consummation of all creation of God. It follows from

this that the church understands its *missio Dei* in the trinitarian history of God's dealings with the world" (Moltmann 1977:11).

Nel (1994:28) sê, dat gemeentebou die sending van die kerk herevalueer. Die kerk verander van die een wat stuur na die een wat gestuur is. Apostolisiteit van die kerk is nou meer as net 'n eienskap van die kerk. Dit is ook nie maar net 'n gevolg van kerkwees nie, dit is inderdaad 'n *voorwaarde* vir kerkwees. Die kerk neem deel aan die missie van God. Dingemans (1986:61) sê, dat die gemeente nie primêr vir homself bestaan nie, maar vir die wêreld. "Wij hebben een instrumentele opvatting van gemeente en niet een intrinsieke." Die gemeente het homself geen bestaansgrond nie. Die gemeente is gerig op die heil van die wêreld. Hierdie deelneming roep die totale betrokkenheid van Christus by die wêreld na vore. Die kerk wat deur die heilshandeling van God tot stand gekom het, het nou die voorreg om ingetrek te word en deel te neem aan die voortgaande heilshandeling van God met sy kerk en met sy wêreld.

Bosch (1991:370) maak hier die onderskeiding tussen *missio Dei* en *missio ecclesiae*: *missio ecclesiae* het met die sending van die kerk te doen en *missio Dei* met die sending van God. Hy sê: "It recognize that the church could be neither the starting point nor the goal of mission. God's salvific word precedes both church and mission; both should, rather, be taken up into the *missio Dei*, which now become the overarching concept. The *missio Dei* institutes the *missiones ecclesiae*. Die kerk en gemeente het nie sy eie sending nie, maar val altyd net by die sending van God in, gevolglik word dit die kerk/gemeente se sending.

2.4.1.2 Is 'n Opdrag

Elke gemeente moet tot die verstaan kom, dat hulle deel is van die Koninkryk van God wat die hele wêreld omvou. Moltmann (1978:35) skryf: "A closed human being no longer has any hope. Such a person is full of anxiety. A closed society no longer has any future. It kills the hope for life of those who stand on its periphery, and then it finally destroys itself. Hope is lived, and it comes alive, when we go outside of ourselves and, in joy and pain, take part in the life of others." Binne hierdie verstaan

moet die kerk God se Ryk biddend en dienend gaan soek en bevorder. Nie tot bevordering van die eie nie, nie om te sit en te vervet in die oorfloed van God se genade nie, maar om uit te gaan en hoop te bring. *Missio Dei* is 'n opdrag, 'n sending van God, wat begrens word nie deur willekeurigheid of keuse nie, maar in geloof wat in gehoorsaamheid uitmond. Bonhoeffer het gesê: “Only he who believes is obedient, and only he who is obedient believes... . When people complain that they find it hard to believe, it is a sign of deliberate or unconscious disobedience” (Bonhoeffer 1959:54, 58). Jim Wallis (1976:23) sluit hierby aan as hy sê: “The great tragedy of the modern *missio Dei*, is in calling many to belief but few to obedience.”

Albert Camus, soos aangehaal deur Steenkamp (2004:27), akklameer en vat dit mooi saam, as hy sê: “Die wêreld is moeg van Christene wat in abstrakte terme oor hulle geloof praat. Die wêreld verwag van hulle om hard en duidelik te sê wat hulle glo... wat ons nodig het, is Christene wat duidelik sê waarvoor hulle staan en persoonlik daarvoor verantwoordelikheid aanvaar.”

2.4.1.3 Omsluit alle Bedieninge

Die funksie van die gemeente moet geskied vanuit die wese van die gemeente. Die gemeente is as verbondsgemeenskap gerig op die Koninkryk van God. Die gemeente is deel van God se handeling in ontmoeting met die mens, daarom is die funksie van die gemeente om weg van haarself na God te wys (vgl. Gibbs 1990:69). Dit beteken dat die gemeente moet vra wat God se bedoeling met die gemeente is. In die lig van bogenoemde is dit om heil aan die wêreld te bemiddel. Die gemeente se funksieervulling moet dus binne die *missio Dei* geskied. Nel (1986:10) dui die missionêre blikpunt as een van die teologiese perspektiewe wat gemeentebou ten grondslag lê. Hy skryf: “Dit kan egter moeilik ontken word dat die kommunikasie van die goeie nuus aangaande Jesus Christus die Here wesenlik, primêr in die *missio Dei* is.” Anders gestel: alle bedieningswyses is per definisie ook missionêr in karakter (Nel 1994:28). “Die missie van die gemeente is meerdimensioneel. Alle perspektiewe van kerkwees is ten nouste by die *missio Dei* betrokke. Een saak moet onvervals gehandhaaf word: die kommunikasie van die goeie nuus aangaande Jesus Christus die Here is wesenlik en primêr *missio Dei*” (:29).

Die evangelie is in sy wese universeel en kan nêrens net op een punt of lokasie vasgevang of verbind word nie. Die evangelie is vir almal, want Christus is vir almal. Die wese van die evangelie roep dus elkeen, wat daaraan deel het om dit met ander te deel. Jy is vandag 'n Christen omdat iemand jou vertel het. Nou is dit jou beurt. Alles van die *missio Dei* is gerig op die wêreld daarbuite. Alle bedieninge val onder die koepeldoel van die *missio Dei*. Die kerk is geroep, word deur God drie-enig opgebou en onderhou met net een doel: om die wêreld van sy liefde te vertel. Alles in gemeente-wees word bekyk deur die bril van die *missio Dei*. Dit is hierdie gerigtheid op die wêreld wat die gemeente as gemeente van Christus waarmerk (:31).

Dit beteken dat die evangelie van Jesus Christus in alle bedieninge moet deurdring soos water in 'n spons (vgl. Nel 1994:30). Dit is nie maar net woordverkondiging nie, maar werklik ook daadverkondiging. Die Nuwe Testament is baie duidelik, dat die blote bestaan van die gemeente, die woorde en die daade van die gemeente hulle getuienis is (:30). Hierdie woord- en daadgetuienis dra 'n spanning met hom saam. 'n Spanning, wat een van die kenmerke van gemeentebou is. Die spanning tussen *teorie* en *praxis*. Omdat die gemeente deel is van 'n verbondsverhouding, deur die doop deel gekry het aan Christus, het die gemeente uiteraard ook deel aan Christus se roeping. Hierdie roeping is 'n woord- en daadroeping. Hoe meer en duideliker 'n gemeente haar identiteit besef, hoe meer sal haar identiteit sigbaar word, want haar geloofsintegriteit maak haar woorde en daade geloofwaardig en deursigtig. Die ware kerk word gekenmerk in sy visie, missie en beplanning deur 'n diepe empatie, met wat daar buite is (:31).

Die *missio Dei* beteken dat elke bediening van die gemeente afsonderlik en geïntegreerd saam, die liefde van God in Christus deur die Heilige Gees moet dien. Hierdie diens is aan God, aan gelowiges onderling en aan die wêreld.

2.4.1.4 *Missio Dei*: Perspektief op die oprigting en uitbreiding van Kerkgeboue

Die Agenda vir die 67ste Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika gee in sy finansiële verslag die volgende deur:

- Gemeentes se spandering aan die onderhouding en uitbreiding van fasiliteite vir die verslagjaar 2002 – R12 miljoen (Agenda AKV 2004:542).
- Uitgawes ten opsigte van sendingwerk in 2002 – R970 000 (Agenda AKV bylae J:6).

Die verslag sê alles. Gemeentes is eerder op hul geboue en die onderhouding daarvan, as op hul sendingwerk gefokus. Bosch (1979:242) vermeld, dat alle sending altyd *missio Dei* is. Die gevolgtrekking is, dat die Nederduitsch Hervormde Kerk erg tekort skiet in die *missio Dei* opdrag. 'n Instituut, wat totaal en al na binne gerig is. Van Wyk (1996:159): “Daar moet 'n gerigtheid kom op die wêreld en die nasies. Kerklike strukture en bepalings wat hinder, moet opgeruim word. Die kerk moet in gehoorsaamheid aan Christus se bevel met die Evangelie na die nasies gaan.” Die Kerk se missionêre gerigtheid moet voortvloei uit 'n besorgdheid oor die vraag of en hoe 'n bepaalde instituut beantwoord aan God se doel daarmee. Dit impliseer, dat elke gemeente sal moet leer om radikaal anders oor haarself te dink (Van der Merwe 1999:46). Nel (1994:28) stel dit duidelik: “... alle bedieninge is per definisie ook missionêr in karakter.” Die gemeente kan nie op die uitsluitlike instandhouding van die bestaande gerig wees nie, maar moet deelneem aan die *missio Dei*. Die oogmerk is die wêreld en die bekendmaking van God se liefde en nie onderhouding of oprigting van geboue wat leegstaan deur die week nie. “Churches of the future will be more concerned with the size of the harvest than with the capacity of their facilities” (George 1992:154).

Dit gaan nie oor getalle nie, dit gaan oor die roeping van God en of die kerk sy identiteit in dié roeping vind. “We must always look beyond numbers. The issue is not who can attract the biggest crowd but who is making the biggest impact on society” (Gibbs 2000:42). Die Kerk sal opnuut aandag moet begin gee aan haar ware

identiteit volgens die ideaal – wat die Skrif wil deurgee om te bepaal of dit nog kerk is – soos Christus dit bedoel het om te wees. “One of the most encouraging signs has been a growing realization by many mainline congregations of their need to become *missio Dei* churches in their own contexts. This realization has been heightened with growing economic woes, and the burden of maintaining historic church buildings” (Gibbs 2000:78).

Christus se roeping, waarin die kerk sy identiteit kon vind, het nooit rondom institusies gewentel of opgegaan in geboue of die kerk as sulks nie, maar het primêr gegaan oor sy liefde vir mense sonder hoop. Dit is nie te vind in kerklike dogmas nie, maar word direk gevind by God drie-enig in ’n dinamiese verhouding met sy liggaam, die kerk en word deur die Triniteit in al die kerk se bedieninge gekommunikeer. Daar is ’n *missio Dei*, omdat God mense liefhet (vgl. Bosch 1991:389-393). “No one should have been particularly surprised that Jesus shared this scriptural emphasis as a first priority of his own ministry. Luke 6:20: ‘Blessed are the poor, for yours is the Kingdom of God’” (Dunn 1992:44).

2.4.2 Dissipelskap

Die klem op elke gelowige as subjek in gemeentewees, plaas die saak van dissipelskap in die middelpunt van die bespreking. Hiermee word ’n kernsaak in Christenwees aangeraak. Dissipelskap beteken in sy wortel net een ding: volgelinge van Jesus Christus. Niks en niemand in jou lewe is vir jou meer belangrik as Jesus Christus nie. Watson (1981:66): “A disciple is a follower of Jesus. He has committed himself to Christ, to walking Christ’s way, to living Christ’s life and to sharing Christ’s love and truth with others.” In ware dissipelskap word funksieervulling ’n werklikheid. Dit is dus verstaanbaar waarom daar in gemeentebou so sterk klem geplaas word op dissipelskap.

2.4.2.1 Identiteit

Daar kan nie van dissipelskap gepraat word, buite die begrip van die drie-enige God om nie. Dissipelskap vind juis sy identiteit in die drie-eenheid en is, omdat die drie-

eenheid is. Sonder die Vader se onderhouding, die navolging van Jesus Christus en die genadegawes van die Heilige Gees, is dissipelskap nie moontlik nie. Vanuit hierdie identifikasie, word dissipelskap verstaan. In hierdie disposisie is Christus die hoeksteen van die kerk. “The church, wrote Paul, is built upon the foundation of the apostles and the prophets; Christ himself being the cornerstone (Mark 7:6). He does not say that it was their doctrine, institution or religious activity that become the foundation of the church” (Watson 1981:36).

2.4.2.2 Koninkryk van die Hemele

Dissipelskap kan net in sy volheid verstaan word, wanneer dit binne die raamwerk van die koms van die Koninkryk van die Hemele verstaan word. Die Koninkryk van die Hemele is nie net 'n eskatologiese gebeure nie, maar veral gebeure in wording. Dit is gebeure wat was, is en sal wees (vgl. Hendriks 1992:86). Dit is ook 'n Koninkryk vir die hier en nou. Dit is belangrik om daarop te let, dat Christus die Koninkryk verkondig het, as alles, wat onder God se regering val (Watson 1981:9). God regeer oor almal, dit wil sê, gelowiges en nie-gelowiges. God is dinamies betrokke by sy skepping en onderhou, versorg en bestuur dit. Almal op aarde is kinders van God, al besef en erken sommiges dit nog nie. Dissipelskap beteken in die lig hiervan, om almal wat onder God se regering val bewus te maak van sy liefde. Dit is nie maar net 'n *logos* gebeurtenis nie, maar werklik 'n *manthanein* gebeurtenis (Nel 1994:86) – 'n werklike oorgawe aan die wil van God, om dit te ken en te doen (sien in die verband ook Burger 1991: 73-96). Dit word alles saamgevat in Christus se woorde: “Jy moet die Here jou God liefhê met jou hele hart en met jou hele siel en met jou hele verstand en jy moet jou naaste liefhê soos jouself” (Matt 22: 35-40). Nee, eintlik meer as dit: “Ek gee julle 'n nuwe gebod: julle moet mekaar liefhê. Soos Ek julle liefhet, moet julle mekaar ook liefhê. As julle mekaar liefhet, sal almal weet dat julle dissipels van My is” (Joh. 13:34-35). Om die wêreld lief te hê soos jouself, lê beperkinge op *dié* liefde, dit konsentreer op die self, die ek. Johannes neem die self uit die liefde en konsentreer absoluut net op die liefde van Christus – ons moet liefhê, soos Christus liefhet (Ortiz 1975:52). Dissipelskap is nie die nabootsing van beperkte menslike liefde nie, maar die nabootsing van die onbeperkte Christus liefde. Om God

lief te hê, is om sy liefde vir die wêreld te deel en tot *praxis* te bring. Dit is dissipelskap in sy wortel.

2.4.2.3 Dissipelskap en Lidmaatskap

Dissipelskap is uniek in sy Bybelse verstaan, dat ons deur die Gees van God byeengeroep is. Uitgeroep uit die wêreld, los van Christus en ingeroep in die volk van God met sy baie Nuwe Testamentiese name (Nel 1994:89). Dissipelskap en lidmaatskap is nie te onderskei nie. Dissipelskap is nie 'n meerdere begrip, wat homself hoër ag, as lidmaatskap nie. Die een is nie verhewe bo die ander nie. Dit is ook nie 'n beskrywing van iemand, wat 'n beter gelowige is, as ander lidmate nie. Om 'n lidmaat te wees, is om 'n dissipel te wees (vgl. Nel 1994:90). Sien ook Watson (1981:231): “Church-membership therefore necessarily involves discipleship, and that means accepting the full demands that Jesus clearly made.”

Miskien sou dit beter wees om nie van lidmate te praat nie, maar eerder van ledemate. Aangesien die roeping van dissipels nie gegrond is in die openbare belydenisaflegging van die geroepene nie, maar juis in die pneumatologie binne in 'n verbondsgemeenskap. Daarmee word bedoel, dat die Gees se werking nie net beperk word tot lidmate nie. Lidmaat, as begrip: hulle, wat openbare belydenis van geloof afgelê het. Dissipelskap is alle lidmate binne die verbondsvolk van God. Hierdie is 'n begrip, wat sterk deur Nel (1998:12–17) onderskryf word, dat dissipelskap holisties in sy verstaan en uitlewing moet wees en nie net beperk moet word tot hulle, wat belydenis afgelê het nie, maar almal – veral ook kinders en jongmense – wat deur die Gees van God na goëddunke gebruik word.

Dissipelskap word ondervang deur die hermeneutiese gebeure van wedergeboorte – om te besef wat ek in Jesus Christus is en uitgebou deur bekering – 'n voortdurende terugkeer na Christus toe. Dissipelskap is nooit afgehandel in sy proses nie, dit is wordingsgebeure. Dit is 'n voortdurende ontvouing van wat jy in Jesus Christus is. Dit is 'n kom na Christus toe, wat jou reeds geroep en uitgekies het. (1 Petrus 2:4)

Die wese van dissipelskap is *akolouthen* – om te volg. Dissipels hou die gedagte onder mekaar lewend, dat hulle besig is om saam met mekaar en individueel die Koning te volg (Nel 1994:93). Dit is 'n lerende navolging van Jesus Christus, wat nooit afgehandel word nie (Nel 1994:86). Hierdie navolging van Jesus is nie net bloot om inligting oor te dra nie, maar vra ook om 'n onvoorwaardelike oorgawe en verbondenheid met Christus. Dit is 'n aanvaarding van 'n persoonlike verhouding met Hom, wat jou tot hierdie verhouding roep. 'n Roeping wat beteken, dat jy navolger en leerling is en altyd sal bly van die Een, wat jou hiertoe geroep het, naamlik God in Christus.

2.4.2.4 Dissipelskap is Relasioneel

Dissipelskap staan as begrip nooit in isolasie nie. 'n Suiwer individuele benadering is nie Bybels nie (Watson 1981:40). Om 'n dissipel te wees, is om 'n lidmaat te wees. Lidmate is afhanklik vir hulle funksionering van ander lidmate tot werking van die liggaam. Christus se roeping is om in die nuwe gemeenskap van God se mense te deel (Watson 1981:35). Hierdie roeping vind sy voltooiing, in diens van mekaar, met die gawes van die Heilige Gees soos wat die Heilige Gees die liggaam toerus na sy behoefte. Dunn (1992:119) praat van die “Sirkels van Dissipelskap”. Dit is diens aan mekaar en ander, met die toegedeelde gawes van die Heilige Gees. Die bron van hierdie gemeenskaplikheid is die navolging van Jesus Christus (Ogden 1998:217). “Maar as ons in die lig lewe soos Hy in die lig is, het ons met mekaar deel aan dieselfde gemeenskap” (1 Joh. 1:7). Deur die werking van die Heilige Gees, word hierdie 'n gemeenskap, wat dinamies en kreatief in 'n verhouding met mekaar te staan kom (Nel 1994:92). Die handhawing van die eise van dissipelskap, is egter essensieel in hierdie gemeenskaplikheid, anders word dit net maar 'n klub van eendersdenkendes. Dissipels is in 'n Bybelse sin kuddemense (Nel 1994:93). Dit is 'n korporatiewe gemeenskap wat in sy navolging van Christus, die liefde van God, in al sy fasette aan mekaar moet demonstreer en sy roeping is: om die wêreld tot die besef van God se liefde te bring. Deur hierdie inter-skakeling is die dissipels dan ook voortdurend in 'n lerende en navolgende interaksie met mekaar betrokke (vgl. Ogden 1998:218). In hulle verbondenheid aan mekaar en aan Christus, word hierdie gemeenskap van dissipels 'n sigbare manifestasie van die liggaam van Christus. Die krag van

dissipelskap lê juis in sy veelheid van gelowiges, omdat die liggaam afsonderlik en gesamentlik homself opbou tot 'n dinamiese eenheid (Banks 1994:64). “Twee vaar beter as een” (Prediker 4:9). Bloot die bestaan en funksionering van die dissipelgemeenskap, het groot evangeliserende waarde en krag. Die voorwaarde tot effektiewe uitreiking na die wêreld, word gegrond in die sterkte van die uitreiking na mekaar, binne die liggaam van Christus. Hierdie onderlinge uitreiking en omgee sluit veral ook dissipline in. Nel (1994:94) sê na aanleiding hiervan: “Waar gelowiges vanuit hulle verbondenheid met Christus 'n dissipelverbondenheid met mekaar ontwikkel het en ontwikkel, ontwikkel ook 'n egte empatie wat sorg en vermaning insluit.” Groepe en daarmee saam 'n gemeente, kan net sterk wees, as hy relasioneel sterk is. Voordat daar nie na volwassewording in die navolging van Christus binne die gemeenskap van gelowiges beweeg word nie, word dissipelskap individuele pogings, wat dikwels gou sy krag verloor. “We don't have it all together, but together we have it all” (Ogden 1998:180). Watson (1981:22) skryf hieroor die volgende: “Alongside the inward power of the Holy Spirit, God wants us to experience the encouraging, supportive love of other disciples of Jesus. It is in the strength of our relationships together in Christ that we can win the battles against the powers of darkness and help one another to fulfil the task that God has given us.”

2.4.2.5 Dissipelskap is Missionêr

God werk in die wêreld, en Hy wil hê jy moet by Hom aansluit. “We join Jesus in help and healing and compassion. We don't drag him in to help us; he is already present and active on the job” (Peterson 2005:73). Hierdie opdrag word ons *sending* genoem (vgl. Warren 2003:247). Die laaste opdrag van Christus, voordat Hy na die hemel opgevaar het, was die afsluiting van een hoofstuk, maar ook die begin van 'n nuwe. “Gaan dan na al die nasies toe en maak die mense my dissipels: doop hulle in die Naam van die Heilige Gees, en leer hulle om alles te onderhou wat Ek julle beveel het” (Matteus 28:19-20). “Why does the church exist? What is its ultimate purpose? Why has God left it in the world in the first place? Jesus Christ, before ascending to the Father, spoke directly to these questions. He spoke clear and simple in one sentence when He spoke the language of Matthew 28:19-20” (Getz 1984:47). Christus se opdrag tot die bestaansdoel van die kerk was tweeledig: om van die

wêreld dissipels te maak van Jesus Christus, wat weer kan gaan om ander dissipels te maak; om die wêreld op te bou – ken, leer, deel, heel (vgl. Nel 1994:95). Christus het die dissipels geleer om te gaan leer. Dissipelskap kan en mag dus nooit los gedink word van die missionêre nie. Die Kerk is God se geskenk aan die wêreld om van die wêreld te maak, wat dit in Christus is: die volk van God. “God wills, therefore, to bring everything under the authority of Christ, that all things might be united and restored in him. To accomplish his great plan, God has chosen his church to be his agent” (Watson 1981:37). Wanneer dissipelskap dus nie in die missionêre uitmond nie is dit nie dissipelskap nie. Gelowiges, as gemeenskap, vind hulle bestaansdoel juis in die *missio Dei*. Elke gemeente moet tot die verstaan kom, dat hulle deel is van die Koninkryk van God wat die hele wêreld omvou. Binne hierdie verstaan moet hulle sy Ryk biddend en dienend gaan soek en bevorder. Dissipelskap is nie net bloot die bekering van soveel mense moontlik nie, maar is om werklik dissipelskap te laat grondvat, soos wat Christus dit geleer het: die navolging van Christus in alle fasette van die gemaakte dissipel se lewe (vgl. Callahan 1995:5). Dit word dus ’n navolging en lerende aksie, wat geleer om aangeleer te word en wat altyd in wording bly.

2.4.2.6 Dissipelskap en Gemeentebou

Dissipelskap is gemeentebou. Buite gemeentebou om, kan daar nie oor dissipelskap gepraat word nie. Om die evangelie van Jesus Christus te kommunikeer is: om in diens van God, mekaar en van die wêreld te staan. Dit is wat Jesus Christus bedoel het, toe Hy aan alle dissipels gesê het: “Volg My!” (Matt 16:24). Dissipelskap is in sy hele verstaan holisties. Dit beteken, dat nie net sekere lidmate van die liggaam van Christus daarby ingesluit is nie, maar almal wat God deur die doop by sy kudde ingesluit het – jonk en oud. Dit gaan verder en deursyfer al die bedieninge in die gemeente. Dissipelskap is teenwoordig en betrokke by al die bedieninge. Dit is nie ’n aftrek-, deel- of minussom van die bedieninge nie, maar die somtotaal van al die bedieninge. Vanuit hierdie verstaan van dissipelskap groei ’n visie vir die Koninkryk van God (Nel 1994:93). Dit is nie ’n visie, wat *per se* afgehandel is nie, maar altyd lerend en ontdekkend van wie God is, deur die werking van die Heilige Gees. Dit is egter belangrik dat dit nie net bloot ’n intellektuele ontdekking sal wees nie, maar werklik ’n emotiewe handeling – om in ’n lewende verhouding met God te staan. Dit

gaan dus nie bloot om die maak van bekeerlinge nie, maar werklik om die maak van navolgelinge van Jesus Christus – werklike *voetspoorlopers*. Dit is om die kinders van God te leer om sy opdrag van navolgingskap uit te voer. ’n Opdrag, wat eers afgehandel sal wees, wanneer Christus weer op die wolke verskyn. Gemeentebou in al sy konsekwensies vir die gemeente is: dat mense uit die wêreld na Christus geroep word en dissipels mekaar moet dien en diensbaar aan die wêreld moet wees, omdat God hulle liefhet.

Dissipelskap is ’n lewenslange opdrag. Almal moet onderrig word en deel van hierdie onderrig is opleiding tot deelname aan die maak van dissipels. Diegene wat geantwoord het op Jesus se dissipelsroep – “Volg My!” word begelei tot Woordgehoorsame en Woordwaardige navolgers, wat in staat is om toenemend effektief deel te neem aan die opdrag: “Maak mense my dissipels” (Nel 1994:96). Hierdie is ’n roeping van God aan sy kinders, maar dis ook ’n roeping na God se toekomstige glorie waarin die opdraguitvoerders sal deel. Dit is nie ’n maklike roeping nie, dit is ’n kruisdraroepping, maar soos Watson (1981:259) sê, die dissipel van die Here kan nie verloor nie, want as hy alles weggee, wen hy alles. As hy sy lewe verloor, vind hy dit.

2.4.2.7 Dissipelskap en Kerkgeboue

Dissipelskap is diens. Dit beteken dat die gemeente ’n dienskarakter moet aanneem in sy navolging van Christus. Nel (1994:28) se siening dat alle bedieninge in diens van sy roeping aan God moet staan, het veral op die kerksentrum van die gemeente betrekking. In watter mate is die kerkgeboue beplan en ingerig om aan die gemeenskap diensbaar te wees? Is die kerkkompleks nie alleenlik en uitsluitlik vir die gemeente se behoeftes ontwerp nie?

Dissipelskap is navolging. Dit veronderstel om na Christus te gaan, wat alreeds in die wêreld is. Net soos by die *missio Dei* is die fokus op die wêreld. “The ‘ordinary’ members of the first Christian communities cannot appropriate the term ‘disciple’ to themselves unless they are willing to be enlisted in Jesus’ fellowship of service to the world” (Bosch 1991:37). Die kerk kan derhalwe onder geen omstandighede op homself gerig wees nie. Die kerk is die instrument, die boodskapdraer van Christus se

liefde. God is alreeds in die wêreld en dit is ook waar die dissipels as navolgers van Christus moet wees: sy hande, sy stem, sy tasbare aanraking, sy vertroosting.

Miskien sê die woorde van Callahan (1995:4) alles: “God invites us to serve, not preserve. Sometimes we allow ourselves to be distracted by issues of institutional survival. We may find ourselves drawn to this procedure or that technique as a way to stave off institutional decline. Yet we have not been called to a theology of survival; we are invited to a theology of service.” Ook Watson (1981:231) sluit hierby aan: “Jesus came to build his church. Far from being a comfortable club existing entirely for the benefits of its members, the church is to be God’s agent for the healing of the whole of creation, existing mainly for the benefits of its non-members.”

2.4.3 Samevatting

God kan nie teen sy eie wese optree nie. God is in sy hele wese liefde en daarom is Hy in sy totale optrede in liefde gehul. Indien hierdie verstaan in menslike begrip vasgevang kan word, sou daar geredeneer kan word, dat indien God teen sy bestaansdoel en wese kon optree Hy in ’n *βασίλεια απολώλειν* sou wees, ’n Koninkryk wat disintegreer en tot niet gaan. As dit ’n redenasie aangaande die *gans Andere* kon wees, sou die redenasie juis waar wees van die kerk. Die kerk kan nie teen sy eie identiteit en roeping ingaan en voortbestaan nie. God se doel is die kerk se doel. God se doel val in die *missio Dei* en in dissipelskap en die kerk se roeping is om hierdie doel te vervul. Indien die kerk nie hierdie doel vervul, waarvoor God hom geroep en geskape het nie, word dit inderdaad ’n *βασίλεια απολώλειν*, ’n koninkryk wat sal disintegreer en tot niet gaan. Die kerk kan net vervulling en seën kry, as sy in haar skeppingsdoel slaag. Enige ander placebo-roeping lei tot vernietiging. “If the church don’t find its God-given purpose, satan will supply one for them” (Munroe 1992:135). Die kerk en elke mens is geskape met ’n doel en dit is om God te verheerlik en die wêreld van sy liefde te leer. “The church exists to glorify God and it glorifies God by being his witness, a light to the world. In the Sermon on the Mount, Jesus said, “Let your light so shine before men, that they may see your good works and give glory to your father who is in heaven” (Amstrong 1979:39).

God is die outeur en bron van hierdie doel (Nel 1986:8) en die kerk sal bly soek om vervulling en bedieningsatisfaksie, totdat die kerk weer inval, by dit waarvoor God die kerk geroep het (Munroe 1992:110-124). “A congregation begins to disintegrate when it allows its way of living and acting to depart radically from its beliefs and values, when this happens in an individual, a psychological professional would say the person has dissociated (has departed from reality or is suffering from schizophrenia). Such dissociation is just as unhealthy in an organization as in an individual” (Oswald & Friedrich 1996:76).

Watson (1981:95) gee die beskrywing van ’n menslike liggaam wat aan asma lei. Die probleem met asma, is nie dat lug nie ingeasem kan word nie, maar juis nie uitgeasem word nie en dan in homself versmoor. Die liggaam van Christus, die kerk, sterf en disintegreer op dieselfde wyse, indien dit net inasem en nie uitasem nie. Die kerk is nie daar ter wille van homself nie, maar ter wille van God. Die kerk het te lank teen sy eie skeppingsdoel ingewerk en te veel geld aan geboue, as evangelisasiemedium spandeer. “The church building is too often viewed simply as a tool for effective evangelism or the place to which evangelism will draw people” (Pickard 1999:62).

Bowman en Hall sê dat daar te veel tyd in onnodige bouprogramme belê is en dat finansies verkeerd geïnvesteer is in fasiliteite wat leeg staan. Menslike hulpbronne en mannekrag is vermors met fondsinsamelings, om te oorleef en monumente af te betaal. Die kerk se roeping word *missing Dei* en nooit *missio Dei* nie. Die uiteinde was dit wat gevrees is: duur geboue wat leegstaan en *huise van God*, wat sonder God is. Die kerk was daar ter wille van haarself en het versmoor (vgl. Bowman & Hall 2000:19-27). “Yet we are all too aware of the downside of institutions. They usually end up being self-serving, because at an unconscious level, all institutions seek first to preserve themselves. But the determination to survive leads a group far from the original movement they had hoped to preserve in the first place. Some congregations have followed this path, straying far from the movement from which we were born” (Oswald & Friedrich 1996:39).

Matteus 6:21: “Daar waar jou skat is, daar sal jou hart wees.” Groot geboue is die gevolg van klein geloof. Afname in visie na buite bring ’n toename in ’n visie na

binne (vgl. Turner 1979:335). Niemand kan twee gode gelyk dien nie. Indien die gemeente fokus op duur en uitspattige kerkgeboue, hulleself in skuld dompel, kerkgeboue oprig sonder werklike beplanning, sal hulle harte daarin vasgevang wees. Bonhoeffer (1959:154-157): “What Jesus spoke strongly against in Matthew 6:19-24 was hoarding up treasures *‘for yourselves’*. ...Wordly possessions tend to turn the hearts of the disciples away from Jesus. What are we really devoted to? That is the question. Are our hearts set on earthly goods? Do we try to combine devotion to them with loyalty to Christ? Or are we devoted exclusively to him? ...Where our treasure is, there is our trust, our security, our consolation and our God. “For several decades, the Church has relied upon greater sums of money, bigger facilities, and more impressive credentials as the means to influence society at large. These elements have failed us; in our efforts to serve God, we have crowded out God Himself” (Barna 1998:99).

Dit is soos ’n man wat by ’n venster uitkyk. As hy deur die glas kyk is sy fokus na buite, maar die oomblik as daar silwer voor die glas geplaas word, dan word dit ’n spieël waarin hy net homself sien. Die kerk is ook so, die oomblik as die kerk nie meer na die wêreld buite kyk nie, nie gerig is op die mense van God nie, dan begin die kerk na haarself kyk en sien net silwer sake. Geld word later al waaroor daar gepraat word. “A Church may never reach out to the non-Christian people in the community because its people are too busy pouring their money and time into building programs and other programs for themselves” (Malphurs 1993:96).

Saamgevat kan die volgende gesê word:

- a. Die Kerk of ’n gemeente is ’n teken van die Koninkryk en bestaan uitsluitlik ter wille van die Koninkryk.
- b. Die doel van ’n gemeente is om soos Christus te wees.
- c. Die funksie van ’n gemeente is om te doen soos Christus gedoen het, deur uit te reik en te dien – dit word gewaardeer in die *missio Dei* en dissipelskap.
- d. Die gemeente is die agent van Christus op aarde en is daar om tasbaar hoop te bring.
- e. Die gemeente vind identiteit in sy bestaan, as hy Christus na die wêreld volg, waar Christus alreeds aan die werk is.

- f. Die bestaansgrond vir 'n gemeente, lê in die heil vir die wêreld.
- g. Die gemeente se hele visie moet primêr na buite gerig wees. Die oomblik as dit na binne gerig word, tree 'n gemeente teen sy eie skeppingsdoel op en disintegreer.
- h. Die gemeente is nie daar ter wille van homself nie, maar uitsluitlik ter wille van die wêreld.
- i. Die ontmoeting van Christus vind nie in tempels plaas nie, maar in die wêreld. Derhalwe moet die fokus van alle bedieninge in sy beplanning, fondse en oprigting van kerksentrums op die wêreld wees. Die oprigting van enige kerklike gebou moet altyd deur hierdie bril bejeën word, om sy wese en doel te vervul.

Callahan (1995:145) sê: “With humility and compassion, we give ourselves to serve the community, the world that God gives us to serve. We pray that we will share well the strengths with which God blesses us. We consecrate the mission to which God invites us and the mortar that serves the mission.” Hierdie woorde vat alles saam. Ons is hier om te dien en dit sluit ons geboue in. Derhalwe sal die kerk nuut moet dink, binne hierdie teologiese verstaan van sy roeping, in watter mate sy haar geboue so kan inrig en ontwerp om sodoende sy wese en doel te vervul. Vervolgens sal ondersoek gedoen word na riglyne vanuit die ideaal – die Bybel – om die grondbeginsels van hierdie roeping vas te lê, waarop voortgebou kan word.

2.5. Die Gemeentebouproses

Dit is noodsaaklik om eers die gemeentebouproses wat binne 'n gemeente kan en moet plaasvind te beskryf, voordat daar enigsins by kerkgeboue uitgekam kan word. Nuwe denkrigtings aangaande kerkgeboue, sal nie in 'n oogwink verander nie, maar sal stelselmatig gevestig moet word (Richards 1970:208). Om nuwe wyn in ou wysakke te gooi, gaan nie 'n verandering meebring nie. “We rearrange rather than change, and in so doing, we never become what God calls us to be” (Crabb 1988:31). Vir 'n paradigmaskuif om plaas te vind, word die behoefte aan 'n gemeentebouproses op die voorgrond gebring. “Gemeentebou as bediening is prosesmatig. Dit is 'n

bediening wat gerig is op die voortdurende vernuwning van die gemeente” (Nel 1994:112; vgl. ook Crabb 1988:202).

Alhoewel daar verskeie modelle vir die gemeentebouproses in die mark is, wil die navorser in die voetspore van Van der Merwe loop, om die model van Nel as primêre model na te volg. “Die model van Nel, skyn die bruikbaarste te wees om te benut in die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika” (Van der Merwe 1999:139).

2.5.1 Die Aanvang van die Proses

Die proses neem meesal ’n aanvang, deurdat ’n persoon of persone in die leierskorps ’n visie vir gemeentebou ontwikkel. Hierdie visie – wat die gemeente is en wat God wil hê sy moet wees – word daarna met rigtinggewende leiers en uiteindelik met die kerkraad gedeel. Daar word meegedeel, wat gemeentebou in teorie en praktyk behels. Die verantwoordelike leierskorps besluit dan in beginsel om die proses aan te pak. Een van die ononderhandelbare beginsels, wanneer daar met die gemeentebouproses begin word, is dat daar volgens die “leitmotiv” gewerk móét word. Dit wil sê, die hele gemeente moet sover as moontlik by die hele proses betrek word. Nel is baie sterk in sy uitspraak as hy sê: “Onder geen omstandighede mag ’n aantal bekwame leiers namens die gemeente dink en beplan nie. Dit sou in stryd met die uitdruklike bedoeling van gemeentebou wees” (Nel 1994:123). Die groot vraag in hierdie proses is daarom nie, wat leiers met die gemeente kan doen nie. Die vraag bly wat God in, met en deur sy gemeente wil doen. Die vraag na die wil van God, bly dus die bepalende vraag in hierdie bediening (vgl. Nel 1994:113; vgl. ook Goedhart 1984:39-40; Van der Merwe & Marais 2001:29).

Die taak van die begeleiers in hierdie proses, sal wees om die gemeente te begelei tot identiteitsvinding. “Die identiteit van die kerk in die lig van die Skrif gee insig in die taak van die kerk. In die kerk is dit dus waar, dat insig in die identiteit tot die verstaan van haar bestaansdoel of missie lei” (Truter 2005:17). Hierdie vinding van die identiteit lê primêr in die roeping van Christus gesetel. Hierdie roeping behels die navolging van Christus na die wêreld, waar Hy reeds in die wêreld aan die werk is. Dit is ’n proses om die gemeente, as werksvolk van God, te help om planmatig en

ordelik te laat inval by dit wat God reeds besig is om te doen. Dit gaan daarom om die gemeente te begelei om:

- a. Sy wese en doel te verstaan.
- b. As gemotiveerde gemeente, sy eie funksionering te evalueer en doelwitte vir sy eie doelgerigte funksionering te formuleer en op beplande wyse te bereik.
- c. Self, soos nodig, op 'n voortdurende basis strukture, wat die heilshandeling van die drie-enige God in kerk en wêreld dien, vir die gemeentelike funksionering te ontwikkel.

(Nel 1994:116).

Sodra die kerkraad in beginsel 'n besluit geneem het, om die gemeenteboupad te verken, kan die model van Nel prosesmatig nagevolg word.

2.5.2 Motivering

Hierdie fase is nie net belangrik nie, dit is onmisbaar. “Lidmate wat nie vir gemeentewees – volgens God se bedoeling – gemotiveer is nie, het gewoonlik min of niks aan gemeentebou nie” (Nel 1994:125). Furet sê dat motivering 'n agogiese proses is: 'n mens kan innerlik ten goede verander, as resultaat van sy kontak met 'n ander persoon in 'n verhouding, wat sodanige verandering in die oog het (vgl. Furet 1977:298). In die motiveringsproses is dit derhalwe nodig, dat die motiveerder en die objek van sy motivering (die lidmaat) se verhouding so ontwikkel, dat die lidmaat se geestelike denke en aksies verander, sodat hy aktief by sy voortdurende vernuwing en die van ander betrokke raak. Dit is nie 'n eenmalige gebeurtenis, wat slegs aan die begin van gemeenteboufasies plaasvind nie, maar lidmate benodig voortdurende motivering tot vernuwing, in lyn met God se wil. Die doel van aanhoudende motivering is om die gemeente se gedagtes omtrent haarself te vernuwe (vgl. Oswald & Friedrich 1996:5).

Van der Merwe (1999:140) sê, dat mense altyd in terme van *iets* gemotiveer word. Derhalwe is dit noodsaaklik dat die gemeenteleier/s eers self 'n helder visie van die gemeente se skeppingsdoel het, voordat hulle die gemeente begin motiveer. Die vraag is: Waartoe moet gemotiveer word? Nel (1994:127) sê: “Motivering is ten

diepste 'n begeleiding tot 'n identiteitsbewussyn." Die identiteitsbewussyn, doel en wese van gemeente-wees is reeds intensief in hoofstuk 2 van hierdie verhandeling bespreek en daarom sal daar nie in diepte hierop ingegaan word nie. Wanneer die leierskorps hulle identiteit en roeping in Christus duidelik verstaan, kan dit aan die gemeente oorgedra word.

Die volgende kan nou gevra word: Wat motiveer mense? Callahan (1987:76) sê, dat daar vyf motiveringsbronne (motivational resources) in 'n gemeente is. Die navorser van hierdie verhandeling noem dit eerder emosies. Al is die emosies almal oor die breë spektrum van die gemeente aanwesig, word slegs twee van die vyf emosies prominent by bepaalde groepe gevind (vgl. ook Callahan 2002:32-33). Hy noem die emosies as volg:

1. Medelye en empatie – omgee, deel, ondersteun.
2. Gemeenskap – gelukkige saamwees, saamhoort, bewus word van familie en tuiste.
3. Uitdaging – bereik, volvoer, behaal.
4. Redelikheid – logies dink, analiseer, goed oordeel.
5. Verbintenis – betroubaar, lojaal en toegewyd aan 'n saak wees.

Volgens Callahan word leiers gewoonlik deur emosies van uitdaging en verbintenis gemotiveer, maar dit is oorheersend emosies van gemeenskaplikheid, medelye, empatie en redelikheid wat lidmate motiveer. Daar moet dus seker gemaak word, wat mense op grondvlak motiveer. Verskillende emosies moenie teen mekaar afgespeel word nie, maar dit is eerder belangrik om bepaalde groepe se emosies te probeer sinkroniseer (sien in die verband ook Miller 1994:41). Mense word in hulle soeke na 'n gees van omgee, gelok deur mededeelsaamheid en 'n gemeenskap waarin hulle ontvang en ook kan deelneem. Wanneer daar in die lig van 'n gemeente se identiteitsvinding gehandel word, sal dit wys wees om aan lidmate die missionêre- en dissipelskapsroeping van omgee en die visie van hoop te verdiskonteer. Rendle (1998:107) sluit hierby aan: "In a situation of change, leaders need to measure the emotional intensity of feelings being expressed. It is important for leaders to know what they and their congregation are feeling."

Hoe vind motivering plaas? Alles wat in 'n gemeente in terme van al die bedieninge gebeur, behoort motiverend vir die gemeentelike funksieervulling te wees. Daar moet egter planmatig saam, in al die bedieninge, na 'n oorkoepelende doel gewerk word en die bedieninge moet nie doeleindes op sigself word nie. Daar is meermale 'n gebrek aan planmatigheid en doelgerigtheid in die opbou van die gemeente. Wat ontbreek, is 'n omvattende gemeenteboustrategie, waar alles wat gebeur doelgerig meewerk aan die opbou van die gemeente (vgl. Nel 1994:139).

Dit moet in gedagte gehou word, dat die hele proses van motivering, nie sonder konflik sal verloop nie. Inteendeel, geen gewaardeerde proses verloop sonder konflik nie. Konflik is 'n gegewe werklikheid in enige vernuwingsproses – by die wat nie wil verander nie, sowel as by die wat wel wil verander. Enige groeiproses verloop langs die weg van konflik (Nel 1994:133). Rendle (1998:107) stel ook dié standpunt: “One of the dilemmas of leading change in a congregation is that it naturally engages negative and angry feelings.” Volgens Van der Merwe (2004:5) kan konflik op vyf maniere of style hanteer word:

i. Kompetisie

Dit is die aggressiewe strategie waarin een of beide konflikpartye hulle eie doel probeer bereik, terwyl die ander partye probeer om dit te verhinder.

Kompetisiestyl is *toepaslik*: wanneer populêre aksies afgedwing moet word; in 'n noodgeval waar vinnige optrede vereis word; wanneer almal weet wat die regte ding is om te doen, maar die ander partye weier om te luister.

Kompetisiestyl is *ontoepaslik*: wanneer 'n party/e se gedrag aanmatigend en ontoeskietlik is; wanneer die persoon wat die styl gebruik, die mag het; wanneer die kommunikasie twisgierig en dreigend is; wanneer elke party eerder hulle eie belang probeer bevorder en nie die van die groep as geheel nie.

ii. Akkommodering

Dit is die benadering van vrede tot elke prys.

Die akkommoderende styl is *toepaslik*: wanneer jy weet jy was verkeerd; wanneer verhoudinge in die gemeente bedreig word, omdat 'n ooreenkoms nie bereik word nie; wanneer die kwessie waaroor die konflik bestaan belangriker as die persoon is.

Die akkommoderende styl is *ontoepaslik*: wanneer 'n persoon terughoudend en ontoeskietlik is; wanneer 'n persoon se behoeftes totaal genegeer word om ander se selfsugtige behoeftes te bevredig; wanneer gevoelens van ontevredenheid en gierigheid steeds daar is; wanneer ooreenkomste wat bereik word oppervlakkig is.

iii. Vermydning

Dit is wanneer konflik vermy word, deur aan die konflik te onttrek of dit te systap.

Vermydning is *toepaslik*: wanneer die kwessie waaroor die konflik gaan beuselagtig is; wanneer die skade wat die konflik kan veroorsaak groter is as die voordele van die oplossings; tyd nodig is om spanning te verminder, perspektief en kalmte te herwin en/of om inligting te bekom.

Vermydning is *ontoepaslik*: wanneer die partye terughoudend en ontoeskietlik is; wanneer toegelaat word, dat die konflik manifesteer en die kwessie vergroot; wanneer die konflik spanning vir al die partye veroorsaak.

iv. Toegewing

Toegewing is wanneer partye ooreenkom om iets wat vir hulle van waarde is, op te gee bloot om 'n vinnige oplossing te kry. Hierdie styl neem die vorm aan van: elkeen gee iets toe.

Toegewing is *toepaslik*: wanneer elke party iets wen; wanneer partye hulle verbind tot dieselfde doelwitte.

Toegewing is *ontoepaslik*: wanneer onderhandelinge halfpad tot stilstand kom; wanneer ooreenkomste, wat bereik word korttermyn-ooreenkomste is; wanneer dit die moontlikheid van 'n beter oplossing afsny; wanneer een of beide partye met die gevoel gelaat word, dat hulle iets wat werklik van belang is verloor het.

v. Probleemoplossing

Probleemoplossing vind plaas wanneer partye ooreenkom om as gelowiges en soos gelowiges saam te werk om 'n wedersydse aanvaarbare ooreenkoms te bereik. Hierdie benadering behels die verkenning, met die regte Christelike gesindheid van beide partye se belange en behoeftes, met die oog daarop om kreatiewe alternatiewe te vind, wat die koninkryk van God die beste dien. Die verhouding tussen die partye moet van samewerking eerder as van opponering getuig.

2.5.3 Missieformulering

In gemeentebou vloei missieformulering logies voort uit die motiveringsfase. Dit is deel van die eerste fases van gemeentebou. Die missie is immers grootliks die omskrywing van 'n organisasie se identiteit, met ander woorde, die bestaansrede van 'n gemeente word verwoord. As 'n gemeente haar identiteit in Christus verstaan, is dit nou vir elke gemeente nodig om haar bestaansdoel in haar eie woorde te bring. Derhalwe sal elke gemeente haar unieke missie formuleer, soos sy haar identiteit verstaan, binne haar eie ekosisteem in 'n bepaalde tyd en plek. Nel (1994:145) sê: “Die punt is, dat die bestaansrede van die gemeente verwoord moet word. Die missie word daarom gesien as die eerste stap en as die fondament vir die bepaling van prioriteite, doelstellings, doelwitte, strategieë, planne, werksaktiwiteite en organisasiestrukture.” Nel (1994:147) sê verder, dat die skryf van 'n missie vir 'n bepaalde gemeente geen maklike taak is nie. Hy beveel verder aan dat 'n gemeente die hulp van 'n konsultant sal inroep in die formulering van sy missie en verdere beplanning en uitvoering van die gemeentebouproses (sien ook Goedhart 1984:29).

Om 'n missie te formuleer word soveel as moontlik leiers en lidmate benodig (sien Covey 1989:139). Om 'n missie te skryf, kan die gemeente haar deur die volgende vrae laat lei:

- a. Wie se gemeente is dit en wie bepaal die gemeente se bestaansdoel?
- b. Wie is God, wie se gemeente dit is?

- c. Waarmee word hulle bedien? Wat is die hart van die evangelie, wat God aan sy gemeente toevertrou het?
- d. Wie gaan deur die gemeente bedien word en wat is hulle behoeftes, nood, seer en verwagtings?
- e. Wie is die wêreld na wie die gemeente gestuur word? Hoe dink die gemeente oor sy bediening? Is dit selfgerig of is dit gerig op die diens aan ander?

(vgl. Nel 1994:146-147).

Opsommend word gesê, dat die gemeente se geskrewe missie drie dinge sal vervat:

- a. Dit sal iets sê oor God.
- b. Dit sal iets sê oor die geloofsgemeenskap.
- c. Dit sal iets sê oor die getuienis van daardie geloofsgemeenskap.

(Van der Merwe & Marais 2001:48).

2.5.4 Gemeente-analise

Net so min as wat 'n gemeentebouproses sonder motivering kan verloop, net so min kan daar sinvol en doelgerig met gemeentebou gevorder word, sonder eerlike gemeente-analise. Nel (1994:148) gaan so ver om te beweer, dat dit die enkel belangrikste fase in die gemeentebouproses is. In dié fase van gemeentebou gaan dit om 'n voortsetting van die sentrale vraag in gemeentebou, naamlik: die vraag na die gemeente. In gemeente-analise is die empiriese subjek – die gemeente – ter tafel en moet die vraag empiries beantwoord word. Die subjek word dus nie net gedefinieer soos in die vorige twee fases nie, maar deur die subjek self ontleed en geëvalueer (Nel 1994:149). Die proses van gemeente-analise veronderstel dus, dat die gemeente na haarself kyk om te sien hoe sy vir haarself lyk en hoe sy volgens haar eie oordeel funksioneer. Die doel van so 'n ondersoek is nie om 'n gemeente se foute en gebreke uit te wys en aan die groot klok te hang nie. Die doel daarvan is om tot aktiwiteit en beter funksionering te kom. Die uiteindelijke doel van so 'n analise is dat die huidige situasie gemeet en daarna getoets word, aan die ideale situasie soos in die Skrif beskryf. 'n Gemeente-analise sluit die volgende drie komponente in:

- a. 'n Gemeenteprofiel.
- b. 'n Omgewingsprofiel.
- c. 'n Gemeentediagnose en gemeente-evaluering deur die gemeente self.

2.5.4.1 Gemeenteprofiel

Die gemeenteprofiel het te doen met die versameling van saaklike gegewens ten opsigte van die gemeente. Van der Merwe (1999:147) noem dat dit volgens alle aanduidings, die eenvoudigste prosedure in die gemeente-analise proses is. Die gegewens waarmee meesal gewerk word, is staties van aard en daarom kan een persoon dit versamel en verwerk. Die opbou van 'n gemeenteprofiel begin met dataversameling met die oog op 'n databasis. Die data wat versamel word sluit gewoonlik die volgende in: ouderdomsgroepe, inkomstegroepe, die grootte van gesinne, huwelikstatus, beroepsgroepe, erediens, kategese, jeugbediening, werks-groepe, diensgroepe, offergawes en nog meer. Alle relevante gegewens word versamel om later te evalueer hoe effektief die gemeente in 'n bepaalde omgewing funksioneer. Nel (1994:150) sê daar lê agter die opbou van 'n gemeenteprofiel, 'n teologiese motief – die gemeente bestaan en funksioneer in direkte verhouding tot die samelewing van waaruit God vir Hom 'n gemeente versamel. Die profiel moet hierdie dinamiese verhouding of gebrek daaraan reflekteer.

Hoe word so 'n analise gedoen? 'n Goed ontwerpte vraelys, waarin die belangrikste gegewens gevra word, is beslis die aangewese manier (Nel 1994:163). Hoe dit verkry word, sal elke gemeente self binne sy eie samestelling koördineer. Dit is egter belangrik om al die lidmate se gegewens te verkry, sodat die huidige stand van sake in die gemeente weerspieël word.

2.5.4.2 Omgewingsprofiel

Die gemeenteprofiel en die omgewingsprofiel val in by die sisteemdenke en staan in interrelasie en uitwisselingsrelasie tot mekaar. Daarmee word bedoel, dat die gemeente en sy omgewing deel is van 'n begrensde geheel en in 'n sekere rangskikking en koördinasie tot mekaar staan. Hierdie relasie beteken dat die

gemeente en sy omgewing bepaalde invloede op mekaar het. In 'n oop en gesonde sisteem laat die gemeente invloede van buite toe, maar 'n ongesonde sisteem, is geslote vir die invloede van buite (vgl. Furet 1980:22-24; Pasveer 1992:45, 57-59). Die optrek van 'n omgewingsprofiel is van uiterste belang vir gemeentebou, aangesien 'n gemeenteprofiel eers werklik geteken kan word, wanneer dit in gesprek tree met die omgewingsprofiel van die betrokke samelewing, waarbinne die gemeente bestaan. Deur die twee met mekaar in verband te bring, word 'n profiel van die gemeente in sy samelewing ontwikkel.

Dieselfde wyse waarop 'n profiel van die gemeente saamgestel is, word die omgewingsprofiel ook saamgestel. Dit maak dit net soveel makliker om met mekaar te vergelyk. Inligting moet bekom word aangaande: die demografiese-, sosiologiese-, ekonomiese-, ekumeniese-, godsdienstige- en politieke faktore. Dit gaan nie hier oor die versameling van data, ter wille van data nie. Die data moet in gesprek geplaas word, met die doel waarvoor dit ingesamel is (vgl. Nel 1994:152).

Hoe word 'n omgewingsprofiel saamgestel? Enersyds kan die detail van die genoemde faktore onder leiding van 'n fasiliteerder in groot- of kleingroepe bespreek word. Andersyds kan vraelyste gebruik word om hierdie faktore te toets.

2.5.4.3 Gemeentediagnose en Evaluering

In die faset van die gemeente-analise word veral bedieninge, verhoudings, programme, die wese, funksionering en strukturering aan diagnose en evaluering onderwerp. Daar is verskeie metodes, wat aangewend kan word om hierdie evaluering te doen, maar die twee vrae wat wel beantwoord moet word is: Wat wil ons met die diagnose bereik en wat wil ons evalueer? (Nel 1994:166). Nel (1994:159; 173) beveel die evalueringsmetode van Kennon L Callahan baie sterk aan, omrede hierdie metode drie baie belangrike momente en komponente kombineer in die analisefase: die benutting van omgewingsdata, die benutting van 'n beproefde diagnosevraelys en die benutting van die interaksie tussen lidmate (vgl. Nel 1994:173). Oswald & Friedrich (1996:46) het ook 'n baie hoë agting vir Callahan se

werk op hierdie gebied en beveel dit as rigtinggewend in die beplanning van gemeentes se strategieë aan.

Gedurende Callahan se jarelange navorsing en konsultasie aan gemeentes het hy opgemerk dat twaalf sleutelkenmerke of karaktertrekke op 'n gereelde en vaste basis by effektiewe missionêre gemeentes voorkom. Daar is ses *relasionele* kenmerke wat met verhoudings binne die gemeente te doen het – dit is die persoongesentreerde kenmerke van 'n bepaalde gemeenskap van gelowiges. Die ander ses kenmerke is *funksioneel* van aard – dit behels die institusionele en organisatoriese hulpbronne van die gemeente (vgl. Callahan 1993:11).

Die ses *relasionele* kenmerke, wat van primêre belang is in die missionêre roeping en opbou van die gemeente, is as volg:

1. Spesifieke, konkrete missionêre doelwitte.
2. Pastorale besoeke deur pastors en lidmate in die gemeenskap.
3. Gemeenskaplike, dinamiese eredienste.
4. Betekenisvolle relasionele groepe.
5. Sterk leierskapshulpbronne.
6. Vaartbelynde strukture en deeglike, deelnemende besluitneming

(Callahan 1993:12).

Die ses *funksionele* kenmerke, wat sekondêr in Callahan se model is, is as volg:

7. Verskeie toereikende programme en aktiwiteite.
8. Oop en toeganklikheid van fasiliteite.
9. Opvallende sigbaarheid.
10. Voldoende parkering, grond- en landskapsontwikkeling.
11. Voldoende ruimte en fasiliteite.
12. Gesonde finansiële hulpbronne

(Callahan 1993:24).

Callahan se model plaas nie die kenmerke in volgorde van belangrikheid nie, maar glo tog indien die relasionele kenmerke in plek is, dit 'n direkte invloed op die

funksionele kenmerke sal hê (vgl. Callahan 1983:xiv). “Die wese en doel bepaal die funksie en uiteindelik die strukture waarbinne hierdie funksie vervul word. Die funksie is ’n uitvoering van die wese en die doel. Hoe die wese en doel verstaan word, sal bepaal hoe die funksie van die bedieningstrukture lyk” (Truter 2005:17). Die langtermynbeplanning van die relasionele kenmerke sal derhalwe ’n direkte invloed op die funksionele kenmerke hê. “When planning to build a church facility each task force will be guided by their long-range plan, including the key objectives for mission, shepherding, worship, groupings, leadership, and staffing” (Callahan 1995:98).

In dié afdeling van die gemeente-analise – diagnose en evaluering – sal daar gevra word na:

- a. Die gemeente se verstaan van sy wese en bestaansdoel.
- b. Die gemeente se doelgerigte en doeltreffende funksieervulling – of die gemeente sy roeping (funksie) ter uitvoering van sy bestaansdoel effektief vervul.
- c. Die gemeente se strukturering in diens van die heilshandeling van God deur sy gemeente in die wêreld – dien die gemeentestrukture die heilshandeling van God in die gemeente en die wêreld.

(Nel 1994:160).

Hoe vind hierdie analise en diagnose van Callahan plaas? Nel (1994:174) sê, dat ’n gemeenteboukonsultant waardevol is in die hele proses van gemeentebou, maar hy is beslis onmisbaar in die evalueringsproses. Dit word dus aanbeveel dat so ’n evaluering en diagnose onder die bekwame leiding van ’n konsultant sal plaasvind. Van der Merwe (1999:150-151) het ’n opsommende beskrywing en uitleg van die verloop van die analise gemaak en die navorser wil hom hierin navolg (vgl. ook Callahan 1987:1-24). Van der Merwe beskryf dit as volg:

In hierdie diagnose van die gemeente word ’n beduidende aantal lidmate betrek. Callahan (1987:58) beveel aan dat omtrent 20% van die gemiddelde oggendediensbywoners gemotiveer moet word om aan die diagnose deel te neem. Die gemeentediagnose kan op ’n paar maniere aangepak word:

1. Een sessie per week oor die benodigde weke.
2. Oor 'n naweek.
3. Elke aand, vir 'n week lank.

Die evaluasie word d.m.v. 'n diagnose- en evaluasievraelys gedoen, wat individueel en ter vergadering ingevul word. Callahan se beplanningswerkboek word met die diagnose- en evalueringsproses gebruik en elke lidmaat wat meewerk, ontvang 'n kopie van die boek. Die boek is so ontwerp dat elke individu sy/haar eie evaluering doen d.m.v. die toekenning van 'n punt – in 'n graderingsgids – waarin 'n bepaalde kenmerk van 'n sleutelwaarde geëvalueer word. Elke individu het 'n beplanningsmaat, met wie hy/sy die evaluasie bespreek. Die beplanningspaar se bevindinge word vervolgens in 'n kleiner groep bespreek, waarvan die grootte van die groep wissel tussen agt en tien. Elke individu bespreek sy/haar bevindinge in die kleingroep, sonder dat die toegekende waardes en punte verander word. Daar is twaalf sleutelwaardes en bogenoemde proses word herhaal, totdat al die kenmerke onder al die sleutelwaardes geëvalueer is. Daarna word groepevaluering gedoen, sodat elke individu uiteindelik 'n volledige stel gegewens van die kleingroep, asook van die grootgroep as geheel beskikbaar het.

Die beplanningspare, tafelgroepe en die grootgroep kies saam watter van die twaalf sleutelkenmerke dringend aandag moet kry. Slegs vier of vyf kenmerke is vir eers voldoende. Daarna word voorlopige datums vir die komende jare vasgestel, waarop die implementering en uitvoering van die aksies moet geskied. Na afloop van die diagnose, evaluering en die suggesties vir doelwitte, word 'n langtermynreëlingskomitee vanuit die grootgroep aangewys. Hulle word dan getaak om namens die grootgroep die beplanningsproses verder te koördineer en te begelei.

So 'n gesamentlike diagnose en evaluering is van groot belang vir gemeentebou. Dit is nie net 'n diagnose deur 'n klomp lidmate nie, dit word 'n opbougeleentheid in sigself. Dit bied aan die begeleiers en lidmate die geleentheid om met die diagnose op 'n teologiese en eg gemeente-eie wyse om te gaan. Die kenmerke, wat gediagnoseer en geëvalueer word, het te make met die hart van die gemeente se verhoudinge en funksionering en is beslis meer as net die versameling van feite en uitsprake op grond

van statistiek. Lidmate het dikwels 'n subjektiewe belewenis waarvolgens hul die gemeente beoordeel. Tydens hierdie proses word objektiewe feite met subjektiewe belewenis van lidmate in gesprek geplaas en word hul ervaring in perspektief gebring.

Callahan se metode hou volgens Nel (1994:174) die volgende voordele in:

- a. Die evaluasie word deur individue én 'n kleingroep gedoen.
- b. Kreatiewe idees ontstaan vanuit groepsdinamiese gesprekke.
- c. Lede motiveer mekaar d.m.v. onderlinge gesprekke om die proses voort te sit.
- d. Die kleingroepe sowel as die grootgroep kontroleer eensydige onkritiese of oorkritiese evaluering deur individue.
- e. Misverstande, wanopvattinge of valse verwagtinge wat moontlik by lidmate kan bestaan word uitgeklaar.
- f. Die gemotiveerde groep gelowiges werk vir ongeveer nege ure saam onder leiding van 'n konsultant en word geestelik versterk soos hulle in die praktiese gemeentebouproses ingroei.

2.5.5 Doelgerigte Aksie

Nadat die gemeente-analise plaasgevind het en die langtermynreëlingskomitee of strategiese beplanningskomitee daar gestel is, kan nou oorgegaan word om planne van aksie te implementeer om die gemeentebouproses te volvoer. Oswald & Friedrich (1996:22) meld, dat hierdie komitee verkieslik nie kleiner as vyf, maar ook nie groter as twaalf moet wees nie (vgl. ook Callahan 1987:3). Die volgende drie fases volg:

1. Strategiese beplanning.
2. Implementering van die strategiese plan.
3. Evaluering, stabilisering en herhaling.

Een van die mees kritiese faktore in hierdie proses is kommunikasie. Aangesien kommunikasie die hele gemeentebouproses moet saambind, is dit van uiterste belang, dat die proses se vordering en beplanning met die gemeente gekommunikeer word. “Geen groep of gemeente neem eienaarskap van 'n saak, sonder dat hulle in die

kommunikasieproses betrek word nie” (Hendriks 1992:158; vgl. ook Goedhart 1984:39; Rendle 1998:124; Van der Merwe & Marais 2001:57). Oswald & Friedrich (1996:xiv) beklemtoon die noodsaaklikheid van gebed om die hele proses te ondervang. Hoewel gebed en kommunikasie deurgaans in die gemeentebouproses teenwoordig moet wees, is dit veral belangrik dat dit in die beplanningsproses prominent moet wees. Die noodsaak van ’n fasiliteerder kom veral ook hier na vore. “The planning process usually proceeds best when a consistent facilitator is present for all sessions” (Oswald & Friedrich 1996:19). Callahan (1983:22) beskou die volgende hulpbronne as kardinaal vir strategiese beplanning: wysheid, onderskeidingsvermoë, visie en gesonde verstand.

2.5.5.1 Strategiese Beplanning

Volgens Lukas 14 vers 25 – 33 gaan dissipelskap (gemeente-wees) hand aan hand met goeie beplanning. Niks in die Koninkryk van God kan sonder goeie en ordelike beplanning plaasvind nie. Inteendeel, die hele skepping getuig van God se deeglike beplanning vir die ordelike verloop van die ganse wêreld. Ongelukkig gaan die kerk dikwels mank aan ordentlike beplanning. Knudsen (1979:29) skryf vanuit sy kennis van die koöperatiewe wêreld dat daar min organisasies in die wêreld is, wat so tekort skiet in sy beplanning, as juis die kerk. Strategiese beplanning is derhalwe onmisbaar en vloei eintlik logies uit die diagnose voort. Langs die weg word die versoeking gekeer, om jaarliks dieselfde dinge, net op ander datums te doen. Dit help die gemeente om doelgerig vorentoe te beweeg en nie in sirkels te dwaal nie. “The purpose of planning is action, not planning. The purpose of planning is mission, not meetings. The purpose of effective long-range planning is accomplishments and achievements, not more activities and longer planning reports” (Callahan 1987:1). Beplanning, met ’n sentrale doel voor oë, help bedieninge om insluitend te werk en nie elkeen in sy eie rigting nie.

Hoe en wanneer vind beplanning in ’n gemeente plaas? Hendriks (1992:158) en Nel (1994:183) is dit eens, dat beplanning plaasvind, as daar ’n doel en doelwitte gestel word en aksieplanne geformuleer word, om dit te bereik. Nel (1994:183) stel dit verder, dat strategiese beplanning die volgende behels:

- a. Dit volg nadat 'n gemeente-analise gedoen is.
- b. Dit begin met die vasstelling van 'n gemeente se sterk- en swakpunte.
- c. Dit sluit die omskrywing van geïdentifiseerde probleme en behoeftes in.
- d. Dit sluit die formulering van 'n breë doel in – verfyning van die gemeente se missie.
- e. Dit sluit die formulering van doelwitte op pad na die bereiking van die breë doel in.
- f. Dit kies aksiestappe ter bereiking van die doelwitte.
- g. Dit stel 'n strategiese program met tydskedules, metodes, bronne en verantwoordelike persone in.

Wie is almal by die strategiese beplanning betrokke? Die hele gemeente sover as moontlik (Van der Merwe & Marais 2001:29). Wanneer die gemeente-analise gedoen is, word die bevindinge aan die gemeente gekommunikeer (Van Schalkwyk 1988:39). Hulle word vervolgens uitgenooi om enige idees, voorstelle en suggesties aan die verkose langtermynreëlingskomitee deur te gee, wat dit verfyn en verwerk en dan die gemeente se doelwitte skryf.

2.5.5.1.1 Doelwitformulering

Die formulering van 'n doel en doelwitte speel 'n belangrike rol in die strategiebeplanning. Daar word te dikwels veronderstel dat almal weet waarom dit in die gemeente gaan. Derhalwe is dit nodig om die rigting van die gemeente duidelik te omskryf.

1. Doel

Die doel vloeï voort uit die missie van die gemeente. “Tereg word dit gestel, dat *missie* sinoniem is met die *bestaansdoel* van 'n gemeente” (Nel 1994:185). Met die skryf van die doel van die gemeente, word die missie verfyn – in 'n kort bondige, amper slagspreukvorm – om die gemeente in verband te bring met die spesifieke gemeente en sy taak in 'n spesifieke gemeenskap (Hendriks 1992:184). Dit sê iets van die bestemming waarna die gemeente in sy beplanning oppad is. Stephen Covey

sê hiervan: “Begin with the end in mind. That means to start with a clear understanding of your destination. It means to know where you’re going so that you better understand where you are now and so that the steps you take are always in the right direction” (Covey 1989:98). Om dus ’n doel vir die spesifieke gemeente te vind, moet die bevindinge van die gemeente-analise in berekening gebring word (vgl. Hendriks 1992:184-185).

2. Doelwitte

Doelwitte is spesifieke gedetailleerde stappe wat tree vir tree die rigting waarheen gewerk word beskryf, ten einde die doel te bereik. Die doel is dus die eindresultaat (vgl. Nel 1994:186). Nadat die sterk- en swakpunte geïdentifiseer is en spesifieke behoeftes en probleme vasgestel is – wat uit die gemeente-analise voortvloei – besluit die langtermynbeplanningskomitee waaraan gewerk moet word. Doelwitte word dan ten opsigte van die geïdentifiseerde areas geformuleer. In die formulering van doelwitte, moet daar met die volgende rekening gehou word: die geformuleerde doel van die gemeente; die gemeente- en omgewingsprofiel en die verskillende funksies en handeling van die gemeente (vgl. Hendriks 1992:186; Van der Merwe 1999:153).

Beukes (1983:191-192) maak nuttige voorstelle in die skryf van doelwitte:

- a. Dit moet realisties wees.
- b. Dit moet bereikbaar wees.
- c. Dit beskryf die beoogde uitkoms.
- d. Dit moet spesifiek wees in terme van wie, wat, waar en hoeveel.
- e. Dit moet kontroleerbaar wees.
- f. Dit moet in duidelike, eenvoudige taal geskryf word.
- g. Dit moet iets van die handeling en gesindheid van die gemeente sê.

Callahan (2002:158) gee ook bruikbare wenke in die skryf van doelwitte. Hy sê, die volgende vyf vrae moet gevra word, in die skryf van doelwitte:

- a. Sal die doelwit werklik ’n verskil maak en is dit ’n kreatiewe en bepalende moontlikheid?

- b. Sal dit entoesiasme by lidmate wek, as hulle dit uitvoer?
- c. Sal hierdie doelwit op ons sterkpunte bou?
- d. Sal hierdie doelwit waardevol vir die wêreld wees en dra dit tot die karakter en kwaliteit van mense se lewens by?
- e. Sal die doelwit belofte toon om God se sending te doen en uit te bou?

Die volgende beginsels word deur Nel (1994:187-192) voorgestel om goeie doelwitte te skryf:

i. Wil van God

In die formulering van doelwitte, moet daar allereers gevra word na die wil van God. Dit is 'n vraag na die wese en bestaansdoel van die gemeente. Dit staan nie teenoor die behoeftes van die gemeente nie, maar is juis 'n soeke na die vervulling van die mens se diepste behoeftes. God het die mens gemaak om Hom te dien en te verheerlik en die mens word eers werklik vervul, as hy volgens sy skeppingsdoel begin leef. “To discover how to live with purpose we must return to God, who is the Author of purpose” (Munroe 1992:111). In die skryf van doelwitte is dit dus nodig om die gemeente uiteindelik by hulle skeppingsdoel uit te bring. Callahan (2002:161) evalueer doelwitte deur die volgende te vra: Lei die doelwit ons na nuwe maniere en moontlikhede om God se sending te volvoer?

ii. Bereikbaar en Konkreet

Callahan (1987:28) sê: “The mistake many churches make is that they set unrealistic and unachievable objectives. Some people have a theological perspective that has a built-in compulsiveness toward perfectionism, and when they set objectives with a group, others may procrastinate and hang back from working. Compulsive, perfectionistic persons tend to set objectives that are too high and will never realistically be achieved. And since the others in the group innately sense that the objective has set them up to fail, they postpone action because they are seeking to postpone failure.” Waak teen doelwitte, wat mense by voorbaat moedeloos gaan maak, nog voordat hulle eers begin het. Dit is nodig om die beplande doelwitte sover

moontlik aan ander gelowiges te toets, om seker te maak dat daar eenstemmigheid is en of die bepaalde doelwitte binne bereik is (vgl. ook Callahan 2002:161).

Konkreetheid is net so belangrik soos bereikbaarheid. Doelwitte moet so spesifiek moontlik uitspel wat die gemeente ten opsigte van 'n bepaalde saak op 'n gegewe tyd wil bereik. Vaaghede moet tot elke prys vermy word. Goedhart (1984:41): “Deze doelstellingen moeten dan niet in algemene termen geformuleerd worden, maar in operationele, werkbare termen.” Om te bepaal of 'n doelwit op 'n spesifieke tyd bereik is en/of in watter mate dit bereik is, moet doelwitte ook meetbaar wees (Callahan 2002:162). 'n Doelwit wat spesifiek en konkreet is, se vordering kan maklik gemeet word (vgl. Callahan 1987:27). Callahan meld dat doelwitte wat die woorde *meer* en *beter* bevat, nie doelwitte is nie, aangesien dit onrealistiese, vaag en onbereikbare waarhede beskryf (Callahan 2002:162). Hy sê: “We can never achieve more. More is always one more over the horizon. It is a never-ending horizon of failure” (:162).

iii. Konsoliderend en Missionêr

Dit waaroor die gemeente beskik word versterk en uitgebou en dit wat die gemeente nie het nie, word geskep.

- **Konsoliderend -** Dit het te doen met die basiese dinge in die bestaan of oorlewing van die gemeente. Dit raak sake soos eredienste, kategetiese, pastorale versorging van lidmate, diakonaat, Bybelstudies ens.
- **Missionêr -** Dit is die missionêre uitbreiding van die bestaande basiese, maar veral om bediening te skep wat nog nooit voorheen bestaan het nie. Veral ter sprake is: immigrante, verslaafdes, gevangenes, kindersorg, ekonomies afhanklike inwoners, ongeletterdes ens.

(vgl. Roberts 1983:117-119)

'n Gemeente wat nie aan die basiese konsoliderende bedieninge aandag gee nie, beplan om te misluk. Doelwitte moet daarom gerig wees daarop, om die konsoliderende bedieninge so effektief moontlik te maak en te behou. 'n Gemeente word deur God geroep om missionêr na sy gemeenskap uit te reik en nie net op oorlewing te fokus nie. Om doelwitte vir 'n spesifieke gemeente met unieke omstandighede, binne 'n spesifieke gemeenskap te skryf, moet die langtermynbeplanningskomitee na geleenthede soek of voorstelle vanuit die gemeente ondersoek, waar hulp en nood verleen kan word. Callahan (1983:xxi) akklameer: "We need more persons who are willing to be active in the world in mission and fewer who are willing to be only reactive within the programs and activities of the local church."

iv. Sterk- en swakpunte

Doelwitte moet so geskryf word, om bestaande sterkpunte verder uit te bou en swakpunte – wat na die gemeente-analise geïdentifiseer is – in toekomstige sterkpunte te omskep. Dit is strategies belangrik om eerstens op die bestaande sterkpunte te fokus, om dit wat die gemeente reeds goed doen, te verbeter. Callahan (1983:xvi): "Power for the future is found in claiming our strengths, not in focusing on our weaknesses and shortcomings." 'n Gemeente wat eerstens op sy swakpunte konsentreer verloor sy sterkpunte, omrede sterkpunte wat nie benut en uitgebou word nie, swakker word en verval. Indien een van 'n gemeente se basiese bedieninge vir gemeente-wees, soos erediens en kategeese, as 'n swakpunt geïdentifiseer word, mag dit geensins geïgnoreer word nie. Daar mag dus wel swakpunte in 'n gemeente teenwoordig wees, wat so kardinaal van belang is, dat dit vir 'n gemeente noodlottig sal wees om slegs op die sterkpunte te konsentreer en dit te ignoreer. Volgens Bybelse voorskrifte vir gemeente-wees, is daar reeds 'n sekere prioriteitskeuse, wat aandag moet geniet in die formulering van doelwitte.

v. Verhouding: Relasionele en funksionele kenmerke

Daar is reeds verwys na Callahan se onderskeiding in relasionele en funksionele kenmerke van effektiewe gemeentes. Callahan (1983:xiv) sê vervolgens:

- a. “The relational characteristics are the sources of satisfaction in a congregation.
- b. The functional characteristics, if they are not in place, are the sources of dissatisfaction in a congregation.
- c. There is no direct correlation between the two.”

Daarmee bedoel hy die volgende: die relasionele kenmerke word aan satisfaksie gekoppel en die funksionele kenmerke word aan dissatisfaksie gekoppel. Die relasionele kenmerke is die hoofbron van satisfaksie en tevredenheid in ’n gegewe gemeente. Die ses rasionele- en ses funksionele kenmerke – twaalf sleutelkenmerke – het dieselfde uitwerking op ’n gemeente naamlik: hoe meer daar van die kenmerke teenwoordig is en hoe beter hul funksioneer, hoe hoër is die vlak van satisfaksie. Daar is egter *geen* direkte verband tussen die twee nie en die vlakke van satisfaksie en dissatisfaksie styg en daal onafhanklik van mekaar. Dit werk nie soos ’n weegskaal wat ’n daling in die vlak van dissatisfaksie, met ’n styging in die vlak van satisfaksie sal uitbalanseer nie. Hieruit vloei ’n waarheid wat van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika waar is. Gemeentes glo dat dit geluk en satisfaksie bring om kerkgeboue op te rig, maar die teendeel is egter waar, omrede dit net die vlakke van dissatisfaksie verlaag. Lidmate ervaar nog steeds geen satisfaksie in hulle diens aan God nie. Dit is belangrik dat ’n gemeente eerstens aan die relasionele kenmerke moet aandag gee en nie op die funksionele kenmerke moet konsentreer nie. Callahan sê: “Mission shapes mortar. Mortar follows mission, not the reverse (Callahan 1995:46). Volgens Callahan (1983:xii) vertoon effektiewe gemeentes gewoonlik minstens nege van die twaalf sleutelkenmerke, waarvan die meeste op die relasionele vlak moet lê.

vi. Sisteembenadering

Die sisteembenadering val onder die sisteemteorie, wat op sy beurt weer onder die verstaan van *Ekologie* val – die essensiële interafhanklikheid van alle aspekte van die lewe op aarde (vgl. Hendriks 1992:278). Bisschoff (1991:28) sê: “Die gemeente kan as ’n sisteem beskou word waarbinne die verskillende elemente (soos koinonia, diakonia, kerugma, ensovoorts) van mekaar afhanklik is en in ’n ewewig (ekwilibrium) tot mekaar verkeer. Hierdie interafhanklikheid word verder versterk deur invloede van buite die gemeente, omdat die gemeente ’n oop sisteem is, waarop samelewingsgebeure ’n besliste impak het.”

Pasveer (1992:57-59) sê elke gemeente vorm 'n unieke sisteem en is deel van 'n unieke omgewing. Binne die benadering van die sisteemteorie kan die gemeente as sisteem gesien en benader word. Pasveer (1992:236) illustreer dit aan die hand van die volgende diagram:

Figuur 2.1: Sisteemteorie

Die bogenoemde diagram stel 'n uurglas voor waarin die invloede vanuit die omgewing die gemeente se *praxis* toets. Dit lei tot 'n leerproses vir die gemeente wat bedoel is, om tot 'n verbeterde *praxis* te lei. Die uurglas word voortdurend omgekeer, wat 'n deurlopende en onophoudelike proses veronderstel. Die vernouing in die uurglas beeld juis die spanning uit, wat die leerproses meebring. Die veronderstelling is ook nie dat een proses eers heeltemal verloop het, voordat die volgende proses begin nie.

Dit kan soos volg verduidelik word. Die gemeente is 'n afgebakende eenheid – 'n sisteem – wat deur sy omgewing (samestelling van ander sisteme) beïnvloed word. Die gemeente bestaan as sisteem, uit 'n aantal subsisteme wat kenmerkend vir daardie spesifieke gemeente is. Onder subsisteme word verstaan: elke lidmaat afsonderlik en ook elke bediening in die gemeente. Die subsisteme in die sisteem (gemeente) is afhanklik van mekaar, staan in 'n sekere rangskikking tot mekaar en beïnvloed mekaar. Die sisteem en die subsisteme is afsonderlik en in samehang met mekaar op die gemeente se bepaalde doel (rede vir bestaan) gerig. In die dinamiese leerproses –

spanning tussen die gemeente en sy omgewing – soos deur Pasveer beskryf, is daar ’n aantal invloede, wat meewerk. Nel (1994:191) stel dit as volg:

- Beslissende veranderlikes - Dui op die veranderlikes in die samelewing, wat altyd weer die beslissings van die gemeente beïnvloed.
- Randvoorwaardes - Beperkende faktore, wat bepaalde oplossings vir probleme kortwiek en bemoeilik.
- Doelstellingsfunksie - Verwys na die doelstellings, wat reeds bestaan en wat verder in die diens van die geheel uitgebou, verander of verminder moet word.

In die formulering van doelwitte moet daar met: die omgewing – as saamgestelde sisteem; die gemeente – as sisteem en met die gemeente se subsisteme rekening gehou word. Dit is veral die verhoudings tussen die subsisteme, wat in ag geneem moet word. Dit beteken dat interlidmaatverhoudings en die verhoudings en verbande tussen die verskillende bedieninge in die gemeente ernstig bejeën moet word, sodat die doelwitte van die subsisteme, die doel van die sisteem (gemeente) dien. Die belange van elke subsisteem moet ernstig in ag geneem word en terselfdertyd moet die belang van die sisteem as geheel beplan word. Leiers se persoonlike voorkeure kan maklik meebring, dat daar vir ’n subsisteem van hulle voorkeur beplan word, asof dié subsisteem, die sisteem self is.

Doelwitformulering binne ’n sisteembenadering, vra daarom na ’n komprehensiewe uitsig op die gemeente en die belangrikheid van elke bedieningsvorm en lidmaat binne die geheel. Dit vra dat al die dele sinvol in belang van die geheel en die doel van die gemeente mekaar sal aanvul, komplimenteer en integreer.

vii. Tydsintervalle

Callahan noem dat tydindeling een van die belangrikste aspekte van doelwitformulering is. “An excellent key objective includes intermediary definite time horizons that build toward the desired end result” (Callahan 1987:27; Callahan 2002:161). Wees versigtig om nie net verwagte sperdatums vir afhandeling daar te stel nie, maar bepaal ook intervaltye om vordering te monitor. Indien daar net ’n sperdatum bepaal word, sal dit eers op daardie datum aan die lig kom, dat geen noemenswaardige werk in terme van die doelwit gedoen is nie (vgl. Nel 1994:193).

2.5.5.2 Implementering van die Strategiese Plan

Wanneer die fases van die gemeentebouproses, tot op hede, na die beste van ’n gemeente se vermoë voltooi is en die doelwitte geformuleer is, moet die wyse waarop die proses voltooi gaan word, bepaal word. Die belangrikste vrae wat dié fase in die regte rigting stuur, is die volgende:

- a. Watter weë is beskikbaar?
- b. Watter metodes is die beste en doelgerigste?
- c. Watter werkswyse gaan gevolg word?
- d. Oor watter hulpmiddels, helpende faktore en mense materiaal word beskik?

i. Implementering

Doelwitte kan nie hulleself bereik nie. Om doelwitte te bereik, moet dit beplan en bestuur word en deur gemotiveerde lidmate op ’n georganiseerde wyse uitgevoer word. Die langtermynreëlingskomitee gee die doelwitte waarop besluit is, aan die kerkraad deur. Dit bevat die tydskedules en moontlike name van die verantwoordelike persoon of groep, wat verantwoordelikheid kan neem. Die kerkraad dra vervolgens die take op aan die werk- of diensgroepe – wat daarvoor verantwoordelikheid is – en vra die langtermynreëlingskomitee om die implementering en uitvoering te monitor (vgl. Nel 1994:196; Callahan 1987:67-70).

ii. Verhoudings

Wanneer die doelwitte geïmplementeer word, moet besondere aandag aan die volgende gegee word:

- a. Die opleiding van leiers om met mense te werk en mense op te bou.
- b. Die korrekte verhouding tussen leiers onderling.
- c. Die gesonde verhouding tussen begeleiers en die ander lidmate, wat aan die implementering meewerk. Leraars sal goed doen om besondere aandag aan hierdie onderlinge verhoudings te gee.

Die gemeente bestaan verhoudingsmatig en hierdie verhoudings is wesenlik belangrik vir die gemeente om haar in staat te stel om haarself op te bou. In die kerk van Christus is daar nie sprake of plek vir hiërargie nie, maar 'n gelykheid in Christus. Leierskap beteken nie hoofskap oor ander nie. Juis daarom vra die implementering van die doelwitte, dat daar besondere aandag aan verhoudings gegee sal word. Die bestaan van goeie verhoudings bou ook lidmate onderling en werk ondersteunend mee, om lidmate nie moedeloos te laat in die harde realiteit van die implementering nie (vgl. Nel 1994:197; Callahan 1983:xiii; Callahan 1987:71-74).

iii. Koördinerings

Die gemeentebouproses kan maklik ná strategiebeplanning weer in chaos verval. Lidmate is dikwels baie geïnspireerd en wil dringend iets doen en dinge sien gebeur (Rendle 1998:114). Met die breë beplanning vars in hulle geheue, begin sommige entoesiaste elkeen op sy eie met iets. Dit lei gewoonlik tot ernstige verhoudingsbotsings. Daarom is dit belangrik dat alle medewerkers in die beplanningsfase sal weet, om nie elkeen sy eie rigting in te slaan nie. Die gemeente as sisteem moet met sy subsysteme saamwerk aan die oorkoepelende doel wat gekoördineerd plaasvind, onder leiding van die langtermynreëlingskomitee (vgl. Van Schalkwyk 1988:39). Dit is noodsaaklik dat implementering gekoördineerd sal plaasvind en daar moet gewaak word dat: besieling nie gedemp word nie, inisiatief nie ontmoedig word nie en kreatiwiteit nie ontnem word nie. In die liggaam van Christus moet begaafdheid gerespekteer word en ruimte vir inisiatief en kreatiwiteit

gegun word. Die eer en wil van God en die belang van die liggaam in sy geheel staan voorop, wat dus grense aan lidmate se kreatiwiteit en inisiatief stel. Daarom is elke lidmaat verbind om konsensus binne die liggaam te soek. Derhalwe is kommunikasie van uiterste belang in hierdie fase (vgl. Nel 1994:198; Van der Merwe 1999:163; Callahan 1987:94-96).

iv. Volgehoue Leiding

Om doelwitte te bereik, sterkpunte uit te bou, swakpunte in sterkpunte te omskep, behoeftes te bevredig en probleme op te los, verg harde werk en kom nie vanself nie. Wanneer die opgewondenheid van die beplanning verby is en die harde werklikheid van die implementering insink, raak heelparty begeleiers en lidmate moedeloos. Sommiges verdwyn en ander gee summier moed op. Dit is hier waar leierskap moet intree en hulp verleen, wat voortdurende bemoediging, ondersteuning, troos en ook soms vermaning vereis (vgl. Callahan 1987:76-82; Nel 1994:198-199; Van Schalkwyk 1988:61).

2.5.5.3 Evaluering, Stabilisering en Herhaling

i. Evaluering

In gemeentebou gaan dit daarom, dat 'n gemeente wat sy identiteit verstaan en waardeer, self sy funksionering evalueer. Dat die vordering van die gemeentebouproses geëvalueer word, is net logies. Evaluering is deel van elke fase, ook nadat aksieplanne geïmplementeer is. Dit moet op 'n deurlopende basis en jaarliks op 'n formele wyse afgehandel word. Dit word gedoen om die vordering in die bereiking van elke doelwit te toets. Die hoofdoel met evaluering is uiteindelik:

- a. Om die doeltreffendheid van die aksieprogram te bepaal.
- b. Om die bereikbaarheid en die bereiking van doelwitte tot in daardie stadium van die implementeringsfase te bepaal.
- c. Om die nodige aanpassings ten opsigte van doelwitte en ten opsigte van die organisasie te maak.

Evaluering bewys dikwels 'n gemeente se erns oor haar eie opbou. Evaluasie is ook bemoedigend en motiverend, omdat daar ervaar word dat doelwitte wel onder die seënende hand van God bereik word. Dit dui ook vir 'n gemeente aan dat sy besig is om op die lang pad van gemeentebou te vorder. Evaluering toets nie net kennis nie, maar bewys ook of die gemeente nou meer effektief is in die vervulling van haar roeping.

Hoe word evaluering gedoen? Gewoonlik skriftelik of mondelings (Beukes 1983:181-182). Die meting van kwantiteite is gewoonlik maklik, soos getallegroei, wat in persentasies gemeet kan word. Indien daar egter 'n kwalitatiewe meting moet plaasvind, is dit beter om dit in kleingroepe te doen. Dieselfde groepe, wat aan die beplanning deelgeneem het, kan ook die vordering of gebrek daaraan evalueer. Die gemeente moet sover as moontlik die belewenis hê dat hulself verantwoordelik is om hul eie vernuwing en doelwitbereiking te evalueer (vgl. Nel 1994:199-201; Hendriks 1992:188-189; Van der Merwe 1999:164).

ii. Stabilisering

Wanneer 'n doelwit bereik is, word evaluering gevolg deur 'n bepaalde vorm van stabilisering. Daar word seker gemaak dat die bediening wat geëvalueer is en wat toon dat dit goed funksioneer, nou gestabiliseer word en bestendig voortgaan om goed te ontwikkel. Stabilisering is slegs bedoel om te verseker dat suksesse nie in die lig bly hang en later wortelloos sterf nie. Dit beteken egter nie, dat die proses nou afgehandel is rondom 'n bepaalde suksesvolle bediening nie. Dit sal nog voortdurend geëvalueer moet word om sy doeltreffendheid te toets. Die gemeente behoort van die begin af ingelig te word dat gemeentebou nooit regtig eindig nie. Dit is 'n bediening wat op vernuwing en meer effektiewe roepingsvervulling gerig is. Derhalwe kan geen bediening as afgehandel beskou word nie, al is dit ook hoe effektief (vgl. Nel 1994:201-202).

iii. Herhaling

'n Gemeente sal goed doen, afhangende van die tipe samelewing waarbinne hy funksioneer, om die gemeente-analise en al die fases daarna, elke drie tot vyf jaar te herhaal. Indien die beplanning oor vyf jaar strek, dan elke vyfde jaar. Dit sal verhoed dat gemeentes elke tien jaar weer deur die ontvriësing en dergelike motivering gaan. Die ritme in die gemeente bly dus behoue, as sy die fases gereeld herhaal (vgl. Nel 1994:202).

2.5.6 Samevatting

Gemeentebou is 'n noodsaaklike proses in die identiteitsvinding van 'n gemeente se bestaan. In hierdie afdeling is die model van Nel (1994) gekies om die gemeentebouproses se verloop aan te toon: motivering, missieformulering, gemeente-analise, strategiese beplanning, doelwitformulering, implementering, evaluering, stabilisering en herhaling. Indien enige gemeente doelgerig vorentoe wil beweeg, volgens sy roeping in Christus, is dit kardinaal om 'n gemeentebouproses te deurloop. Anders, word dit net 'n gemeente, wat in sirkels beplan en beweeg. Die gemeentebouproses is essensieel in 'n gemeente se fokus op sy sterkpunte, swakpunte, behoeftes en probleme. 'n Gemeente word op die pad van vernuwung geplaas en dit bring die essensie van die Goddelike verwagting na vore asook die weg waarlangs hierdie verwagting uitgevoer kan word. Sonder 'n goeie gemeentebouproses kan 'n gemeente nie werklik bestaan nie.